

1889. NOV. 155. SZ. 1889. NOV.

BUDAPESTI SZEMLE

a M. Tud. Akadémia megbízásából szerkesztő
GYULAI PÁL.

TARTALOM:

A párisi 1889-iki látlat tudományos szempontból. — Szabó Józseftől.

Fáy András politikai működése a megyén és az országgyűlésen. (II.) — Badics Ferencztől.

Nyelvészeti tanulmánytám a vogüök földén. (I.) — Munkácsi Bernáttól.

Mesésgazdasági reformok. — Baross Károlytól.

A szeg. Elbeszélés. (I.) — D. Pedro de Alarcon után, Spanyolból, — Haraszi Gyulától.

Költemények, Szobránczon. I. A szinai kő virága. — II. Szeptemberben. — Lévy Józseftől.

Az egyetemi kérdések Magyarországon. — Könyig Gyulától.

Értesítő: Majláth B.: Gr. Széchenyi István levelei. — x. — Szilágyi S.: Levelek és oklevelek I. Rákóczy György keleti összeköttetéseihez. — Aczady Ignácztól. — Csopely L. és Kupis J.: A világforgalom. — pl.

Megjelen évenként 12-szer 10 lnyvi havi füzetekben. Előfétési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten.

Leichner zsirpora

Leichner hermelinpora.

E jeles gyártmányok a legmagasabb körökben s a legelső művésznőktől előszeretettel használtatnak; az arcnak fiatalos szép viruló külsőt adnak. — Kaphatók a gyárban: **Berlin, Schützenstrasse 31,** valamint minden illatszeresnél. Valódiilag csak zárt szelencékben, melyeknek fenekére cizg és védjegy van belevésve.

L. Leichner, Berlin

Parfümerie-Chemiker, k. k. Hoftheater-Lieferant.

A legfinomabb és legjobb rczpuđer

AZ ANGOL Különlegesség az udvarnál használnálva

COCOS D'INDO

ARCZPUĐER

Londonból. és minden szin

Vértessy S. udv. illatszeres Kristóf-tér Lueff M. váci utca 28. szám alatt BUDAPEST.

Printemps

NOUVEAUTÉS

Kérjük

a téli évad 580 legújabb mintarajzot tartalmazó nagy illusztrált Catalogusát. Székküldése **ingyen** és **bérmentve** kikérméntesített levelekben kéri az alanti czégtől

JULES JALUZOT & Co
PARIS

Ugyancsak bérmentve küldetnek a *Printemps* oriasi raktárán levő szövetek mintái, árát és fajt lehetőleg meghatározni kerétek.

Expedíció a világ minden országába.

Portó és vámmentes üldeményekre nézve a feltételek a Catalogusban találhatók.

Tolmács minden neyiven

látogató közönségünk rendelkezésére.

Különös figyelemre méltó!

DE FORTY WUNDFLASTER. A hirneves Dr. Forti-féle sebtapasz

mely rendkívül gyógyereje, elozni, érjels s fájdalom csillapító hatása által leggyorsabb, leghisiosabb és egyszerűbb gyökerező gyógyulást eszközöl illánemű bajokban. Egy csomag ára 50 kr. nagyobb csomagé 1 frt. használati utasítással együtt postán küldve 20 kral több.

Központi küldeményező raktár Budapesten:

TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerész urnál

Bécsben: Pleban Xav. Ferencz a régi es. k. k. tábori gyógyszerárban, István-tér 1. sz., Dr. Girtler gyógyszerárban, Freung 7. sz., Scharrer Konrad gyógyszerárban, Mariahilferstrasse 72. sz., Frits G. és R., Brünnerstrasse 5. sz., Hasbe Bruno J. Bäckstrasse 1. Droguistákmal.

Párgában: Fürst József gyógyszerárban, Porie 1071. Grázban: Nedwed A. gyógyszer. a Mürterén. Budapesten: Schernholfer K. gyogyt. Kristóf-tér sarkán. Ios N. gyógyszerárban, V. ker. Nádor-utca 3. sz. Budaöly E. városi gyógyszerárban, városi-ház-tér 9. Pillich F. gyogyt. Doroty-utca 9. sz. Urbán J. király-utca 33. sz. Krieger György Kávin-tér. Barna Zsigmond márkóli utca 2; továbbá Thalimayr és Seitz, nádor-utca 10. Kochmeister Fr. utódmái, nagy korona-utca 32. Neruda Nádor, hátyan-utca 7. sz. Droguistákmal, Telkessy J. udvari gyógyszerész a várbán. Viassek E. gyógyszerésznél a Krisztinavárosban, Jánostér. Frumm J. gyógyszerésznél Viziváros, fő-utca, Moldoványi J. gyógyszerésznél, Viziváros, fő-utca, Eiszdorfer G. gyogyt. Tabánban (Ráczváros) Palota-utca és Dévay Szöllösy J. gyogyt.árban, Krisztinaváros, Karcsony-utca sarkán. Acson: Kratochvill József. Aradon: Rozsnyai M. és Schaffer A. gyogyt. Balaton-Füredén: Orbán J. Balassa-Gyarmaton: Cservenyák Gy. és Herepey K. B. Csabán: Varságh B. Beerttyó-Ujfalu: Tamásy Géza. Debreczenben: dr. Rothschek V. E., Tamásy K. Göl N. Orvényi O., Mihailovits István és Muraköy K. Duna-Földváron: Nádas P. Egerben: Köllner Lőrincz gyogyt. Eperjesen: Krivos Gy. Korn V. és Makovickzy J. Esekujvárott: Congener J. Buzsákon: Dienes J. G. és Dávid Gy. gyógyszerárban. Gyöngyösön: Meris N. és Baruch J. Győrött: Lip-pocz M. gyogyt. H-Hádon: Parka Odón. Hunton: Korcsites J. és Schmidt K. Jászberényben: Merki J. Kalocsán: Horváth K. Kaposvárott: Gollner V. és Babochay K. Karcason: Bathy B. Kasán: Nagy G. és Wandraschek K. Korlát F. Késmárkon: Gener-sich C. A. Kis-Várdán: Khudy J. Komáromban: Schmidthauer A. Kirchner M. és Kovács Arisztid. Léván: Medveczy S. Losoncon: Kirchner D. és Pokorny L. Mező-Eövesden: Fridély B. Mező-Kásonyban: Ráts Gy. Mező-Kovácskán: Kiss P. Miskolcon: valódi minőségben csak Dr. Szabó Gyula és Ujhazy Kálmánál kapható. N.-Beeskereken: Kovács S. Nagy-Kanisán: Prager Béla. Nagy-Károlyban: Fuleky P. Nagy-Köröscsön: Müller I. N.-Sombaton: Csepessy B. N.-Váradon: Huzella M., Molnár J. és Hering S. Nyir-egyházán: Korányi J. Szopka Alf. gyogyt. és Kovács S. Nagy-Kál-lon: Hvezda K. Pakson: Malinszky S. Pécsen: Spöcz J. Pozsonyban: Erdy István. Putnokon: Fekete N. Rimasombaton: Humalitz K. Rosnyón: Pösch J. gyogyt. örökösai és Hirsch J. N. B.-Ujhelyen: Zimányi J. Sopronban: Gráner J. Sümegen: Stamborsky L. Szathmáron: Bossin J., Dr. Leuzly M. és Literaty E. Szarvason: Bart E. Szegeuden: Barcsay K. és Keresztes S. Sz.-Fehérvárott: Diebala Gy., Braun L. és Rieger B. Székely-ládán: Szabó J. Szegeuden: Várdy L. és Fodhradezky L. Szolnokon: Kecskesy F. Szombathelyen: Rády A. Tárján: Moni I. Temesvárott: Tarczay I. és Jahner C. M. Tescsön: Agoston Gy. T-Ullakon: Róykó G. Tokajban: Csikányi B. Tolnában: Gömbös L. Tornalján: Ursányi Zs. Ungvárott: Bencz L. és Fodhradezky L. Várkonyon: Krausz A., Speck J. és Lukovics M. Vaskón: Frischmann F. Varsánon: Gaal S. Veszpremben: Ferenczy K. és Szili Horváth P. Villányon: Gató Gy. Gyula. Zilahon: Unger G. Zirczen: Tejfel J. Erdélyben: Brassón: Mann és Inay. Debcsen: Róth P. Fogaras-on: Gletm Richárd. Kolozsvárt: Valentin A. Gundharu A. Wolf J. és Dr. Ember Bogdán. Késdi-Vásárhelyen: Kovács F. M. Vá-sárhelyen: Bucher M. Nagy-Szebenben: Molnár J. C. Szepes-sen-Györgyén: Beter B. Övény F. és Barabás F. Szászváro-son: Grafius J. Vajda-Hunyadon: Dr. Juchó F.

Ezen kitünő hatás, nem eléggé ajánlható gyogyt. szettje készí-tője FORTI LÁSZLÓ. Lak.: Budapest, I. k., Nádor-utca 3.

VASÁRNAPI UJSÁG

46. SZÁM. 1889.

BUDAPEST, NOVEMBER 17.

XXXVI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt Külföldi előfizetőknek a postafiók megfizetésével viteldi la csatlakod

ZIRZEN JANKA.

Azok között a kitünő s országszerte nagyra-becsült nők között, a kiket közéleti szerep-lesükért a köztisztület nálunk szárnyára emelt, — kivéve az írónöket és művésznöket, — a legtöbbben részben magas születésüknek és előkelő társadalmi állásuknak is köszönhetik hirnevüket és azt, hogy közhasznu tevékenységük sikeres eredményre vezetett. Azon erdemes nők száma, a kik e nélkül is, csupán a magok erejére utalva, ki-tünő helyet vívtak ki magoknak a nemzet jele-seinek sorában, aránylag még csekély s alig ha-sználható ahhoz, melyet más művelt nemzetek közölete folmutat, a hol pedig a demokracziát talán kevésbbé hangoztatják, de annál inkább követik.

Takács Évától (Karacs Ferenczné, a ma is élő Karacs Teréz anyjától) kezdve, ki e század első negyedében először szólalt fel nyomatékosan a magyar nők magasabb szellemi kiképzetése s nagyobb társadalmi tevékenysége érdekében, szakadatlan sorozatban működtek ugyan a nagy társadalmi eszmék apostolai; de az Eötvös által lángra gyulasztott közművelődési szellem, mely ezeknek az eszméknek megvalósítását lehetővé tette, még egész modern keletű s így a társadalmi téren önállóan működni képes és működni akaró női nemzedék eddig nem léphetett fel akkora erővel, mint ez a közügy érdekében kívánatos lenne.

A művészet és a jótekonyság volt az egyedüli tér, hol a kiválóbb nők elismerésre méltó eredményeket értek el; de éppen azért, mivel itt, valamint az irodalom terén is, az egyéniség az uralkodó: a közvélemény megszokta őket kivételeknek tekinteni. Csak elvétve akad még egy-egy nő, kinek tevékenysége sokkal általánosabb körre terjed, s kinek munkája például a nemzeti növevelés reformjával függ össze s a magyar nők jövő társadalmi állásának előrevetett sugaraként tekinthető.

ZIRZEN JANKA. Hirsch Nelli rajza.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent s minden könyvtáránál kapható

Az egyévi önkéntes a közös hadseregben és a magyar kir. honvédségben Kézikönyv

EGYÉVI ÖNKÉNTES-JELÖLTEK,

továbbá papnövendékek, tanítójelöltek, öröklött mezei gazdaságok birtokosai, családfenntartók és a hatóságok számára.

Az új véderő-törvény (1889. VI. t. cz.) alapján HITELES FORRÁSOKBÓL (törvényekből, rendeletekből, szabályzatokból és utasításokból) szerkesztő

KACZIÁNY GÉZA

magyar kir. sz. k. v. honvédhadnagy.

Irálymintákkal. — Harmadik teljesen átdolgozott és tetemesen bővített kiadás. Első füzet: Ára füze 80 kr.

A második füzet sajtó alatt van és legközelebb jelenik meg.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtáránál kapható:

A vadászat mestere.

Önképző gyakorlati utmutatás a vadászat kedvelői számára, vagis rövid foglalja mindazon elméleti szabályoknak, melyek megtanulása s megtartása mellett a vadászatot bárki a siker gyönyörével gyakorolhatja.

Saját és egy ötven éves vadász tapasztalataiból, s jeles kutfók nyomán írta

CSEERSZILVÁSI ÁKOS.

Harmadik, átdolgozott és bővített kiadás.

Ára füze 80 kr.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtáránál kapható:

A MI HADSEREGÜNK.

AZ OSZTRAK-MAGYAR MONARCHIA NÉPEI FEGYVERBEN ÉS ZÁSZLÓK ALATT.

Szécsi Mór, Bankalari Gusztáv, Rieger Ferencz közreműködése mellett

Szerkesztette

DANCZER ALFONS.

11 színnyomatu képpel és 139 szövegbeli ábrával Myrbach Felicián báró eredeti rajzai után.

Ára színnyomatu borítékba füze 6 frt.

Szerkesztette

Tartalom: Ribibus unitis. — A tiszt. — A gyalogcsapatok. — Hadi képek. — A helyőrségi szolgálat. — A lovasság. — A tüzérség. — A műszaki fegyvernemek és a műszaki erők. — A várak. — A katonai egészségügy. — A vonatcsapat és a hadrakelti sereg vonatai. — Az élelmezés. — A magyar honvédség és az osztrák Landwehr. — A katonaföldrajzi intézet. — A katonaképző és nevelő intézetek. — A rokkantak. — Csapataink Boszniában és Herzegovinában. — Viribus unitis.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, Egyetem-utca 4. szám.)

Szerkesztette

K. Beniczky Irma.

Ára füze 40 kr.

Arany Kincstár

Nélkülözhetlen tanácsadó minden család és háztartás számára

Szerkesztette

Beniczky Irma.

Ára füze 80 krajczár.

Ára kötve 1 frt.

Legjobb és Leghirnevebb Pipere Hölgygypor

La VELOUTINE

Különleges Rísaport BISMUTTAL VEGETIV

CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

berendezési három éves tanfolyama után is itt marad néhány kitűnő növendék az ötödik intézetben, hol a képezdek leendő tanítónőit oktatják. Hatalmas egy intézetcsoporthoz ez, csaknem páratlan még a külföldön is. Ötven különböző tanerő működik Zirzen Janka vezetése alatt, az anyaintézetben bennlakók száma megközelíti a 200-at, maga a felszolgáló cselédség közel ötven főre megy, s az intézet fenntartási költségei (melyeknek 25 csoportban elkönyvelt évi számadásai mellékleteikkel együtt legalább fél-mázsas papirt igényelnek) egy-egy kisebb német állam évi költségvetésével érnek föl. A bennlakó növendékek között erős számmal vannak születési és pénzarisztokráciánk leányai, kiket itt előkelő igényeiknek megfelelően s mégis az intézeti egyenlőségi szemléletben nevelnek, a nagyobb európai nemzetek nyelveiben olyan nyelvmesterek gyakorolják, a kiknek az illető nyelv anyanyelvük, a művészetben, háziasszágokban, az egészségre s általános műveltségre szükséges modorban kiváló tanerők az utmutatók.

Ebben a kis királyságban száz és száz serdülő és felnőtt leány különböző viszonyok között előtérben fejlődött vágyainak és eszméinek kormányzója Zirzen Janka.

De Zirzen Janka nemcsak az Andrássy-uti tanítónőképző-intézet igazgatója. A magyarországi tanintézetek női igazgatói között mindenkor őt említik fel nemcsak mint társai között hatáskörre nézve első, de mint olyant is, ki intézetének vezetésében a többieknek példányképp szolgál. Az ő neve azonban társadalmi életünkben is a legjobb hangzású. Ez a rendkívül elfoglalt s nem épen nagyon erős egészséggel nő ott van mindenütt, hol hivatásához tartozó vagy a magyar nők érdekeit közelről érintő fontosabb eszme fölmerül. Összes kiállításaink a magyar nők munkáit Zirzen rendezte be, a magyar gazdasszonyok egyesületében a tanügyi osztály elnöke, a nőképző- és nőipar-egyletben irányadó tag, gyűjtéseket rendez a vörös-kereszt s az éhezők kisedek javára, közhasznú felolvasásokra vezetői értelemmel növendékeit, tanácskozik a nemzeti nőnevelés ügyében hatóságokkal és testületekkel, közbenjáró a legtöbb hazai nőnevelő-intézet ügyes-bajos dolgaiban, száz és száz szegény leány és hiába folyamodó tanítónő ügyét karolja fel s megjelenik mindenütt, hol az ügy érdeke azt megkívánja. S fölépésének mindenkor nyomatéka van. Nemrég zárták be az országos kisednevelési kiállítást, melyről szakértők és a nagy közönség oly méltányolással elismeréssel nyilatkoztak: a kiállítás kezdeményezője az az értekezlet volt, melyet Zirzen hívott össze. Most avatják föl ünnepiesen a magyarországi tanítónők Zirzen vezetése alatt alakult első országos egyesületének intézetét, a tanítónők otthonát. Ez a szép épület, mely oly nemes emberbaráti czélnak szolgál, 50,000 forintnál többre került s e nagy összeget jó részben a Zirzen elnöke alatt álló gyűjtő bizottság pár év alatt szedte össze. Ritka, csaknem páratlan siker a társadalmi életünkben. Ezer és ezer serdülő leányka gyűjtött Zirzen felhívására s több mint 30,000 egyén adózott fillérével a tanítónők czéljára.

S kicsoda ez a nagy, hatalmas asszony? Egyszerű nevelőnő, semmi egyéb. Családi összeköttetései teljességgel nincsenek. Az a nő, ki annyi száz leánynak volt szerető anyja, magában áll s egymagában élte át életének nagyobb részét. Tudományos képzettsége kétség kívül jelentékeny, de nem egy más nő s közöttük nem egy volt tanítványa is talán fölötte áll e tekintetben, Irodalmilag alig működött, az egyesületekben csak választmányi üléseken szólalt fel; nagyobb gyűléseken, hol más nők oly otthonosan érzik magukat, Zirzen Jankát valóságos lámpa-

láz lepi meg, ha mulhatlanul beszélnie kell. Érdemrendek, tiszteleti tagsági oklevelek természetesen neki is jutottak osztályrészsül, de szerencsére nálunk mindez még csak jutalom, de nem felemelő eszköz. Még külső megjelenése sem imponál. Ellenkezőleg az a nő, ki naponta érintkezik a társadalom legelőkelőbb köreiből s ki a magyar leányok első nevelőnője: a divatot nem ismeri, sőt öltözetében majdnem a tulságig egyszerű.

Zirzen Janka, ismételjük, önérejből lett az, a mi. Erélyével s tapintatával éri el sikereit. Ha férfinak születik, talán híres tábornok vagy diplomata lett volna belőle. De az is ő jelenleg is, mert oly nagy intézetnek vezetése, mint az övé, csak kiváló szervező s adminisztratív tehetség s rendkívüli tapintatosság mellett lehetséges. Ez az ő egyénisége, melyet utánozni nem lehet, melyre bizonyos értelemben rá kell születni. Zirzen nem parancsokat osztogat közvetve tanítónői által, de a vezetése alatti intézetekkel összeköttetésben minden egyes egyénre maga ügyel. Éles szeme mindenütt ott van s a serdülő lányka is hamar megtanulja, hogy előtte semmit sem lehet eltitkolnia, hogy olykor egyszerű köszönésében is jutalom vagy büntetés van. S az az igazgató, ki mindent tud, ki minden növendék és alkalmazott szellemi tehetségeit és vágyait kifürkészni igyekszik, a dolog természetét szerint családhatik sokszor, de mégis közelebb vonja magához az egyeket s hatalmas közszellemet teremt intézetében, mert jól eshetik a szegényebb növendékek az a tudat, melyet nemcsak képzelt, hanem érzés is, hogy nincs elhagyatva. S Zirzen azon igyekszik mindig, hogy annak a kétszáz leánynak ne igazgatója, de anyja legyen. Mindeniknek ismeri családi viszonyait, alig van egy közöttük, kinek valami váratlan öröm előidézése által ne nyerte volna meg szívét és bizalmát s nem egyszer történt meg, hogy beteg növendéke ágyánál ez a már hajlott koru s annyira elfoglalt nő hosszú éjeket virrasztott át. S mily tapintatos és előrelátó! Egy jellemző adatot közlünk. 1873-ban a kholera tört ki Budapesten s az intézetet is fenyegette. Zirzen a miniszterium tudtával egy kömüvel beszélt össze, ki egyszerre több segéddel bontani kezdte a falakat a tantermekben és háló-szobákban. Tanítványai jelenlétében szinleg erőlyesen tiltakozott, de midőn a kömüves vele egyetértőleg a miniszter állítólagos parancsára hivatkozott: látszólag boszankodva hirdette ki, hogy az építkezési javítások befejezéséig kiki hazamehet s egyes növendékeknek utiköltséget is adott. A leánykák örültek a váratlan szünidőnek s aggodalom és rémület nélkül távoztak el, nem is sejtve, hogy a veszélyes ragály elől menekülnek. Ez Zirzen Janka eredményes működésében az a titok, melyet a legképzettebb nevelőknek is csak oly ritkán adott meg a természet. Ellesni az ifjak nemes vágyait s megelőzni azokat, Zirzennek egyéniségével teljesen összeforrott: ez működése sikerének, ez rendkívüli hatalmának titka. E ritka természeti adomány, mely által előjáróimnak s különösen Eötvösnek és Trefortnak föltétlen bizalmát is kivívta, dacára működési köre nagyobb kiterjedésének s előrehaladottabb korának, ma is példaszerű erővel nyilatkozik tevékenységében s még ma is hasztonalanszerűen azt a nőt, ki az ő nehéz helyét így fogná betölteni.

Van azonban még valami, a mi Zirzen erejét szakadatlan mértékben emeli. Ennek a nőnek szíve van. A kivel Zirzen egyszer érintkezett, azal fontartja összeköttetését a hivatalos körön kívül is. Mintegy ezer leányt nevelt föl, kik közt már nem csak anyák, de nagyanyák is vannak, s Zirzen szíve kivívta azt, hogy e nagyanyák még most is őt tartják mindenütt második anyjuknak. Nincs egyetlen nap sem, midőn egyik

vagy másik volt jó tanítványától ne érkezne hozzá levél, melyben ragaszkodása jeléül őszintén közli vele örömet vagy bánatot s a merre magyar szó hangzik, sok helyen jól ismerik az anyák elbeszélése után, sőt szeretik is azt a Zirzen Jankát, kit személyesen talán soha sem láttak. Azok pedig, kik körében élnek, észrevétel nélkül családállaluknak s teljesen megszokták már, hogy a család fő gondoskodójak egészségük fenntartásáról, mulatságaikról s szórakozásaikról.

Kevés nő van a hazában, kinek annyi kereszt-leánya vagy kereszt-fia lenne, mint a hajdon Zirzen Jankának. Ezekhez járulnak a házi szegények, kiket nem csak jó szóval vigasztal. A tekintélyes állású nő adakozási hajlama oly nagy, hogy tanítónőinek örökdnöi kell fölötte, nehogy nagyobb pénzzavarokba jusson, de még ez örökded mellett is, ha egykor nyugalomba lép, nem vagyon, legföljebb a szeretet által nyújtott emléktárgyak lesznek azok, a mikt magával vihet. Mély szeretetet és közbücsülést, a minőhöz hasonló kevés magyar nőnek jutott.

Nem folytatjuk tovább. Zirzen életrajza több helyen olvasható, lapunk is közölte az 1878-ki egyetemes tanítógyűlés alkalmából. Ott megolvasható az adatok a most 65 éves nő külső élettörténetéről. Most, midőn nov. 19-én huszadik évfordulója lesz annak a nevezetes eseménynek, hogy a nagy Eötvös az első állami tanítónőképző intézetet megalapította s annak élére ritka tapintattal az eddig csak magán-családoknál működő nevelőnőt, Zirzen Jankát nevezte ki, s midőn ennek az évfordulónak alkalmából Zirzen volt s jelenlegi tanítványai tiszteletük adóját hozták el annak, ki mesterük és a magyar tanítónői kar elismert büszkesége: most elegendő ez a rövid jellemzés is. Zirzen még működik s a kivívott sikereket bizonyítva még ezután teszik fenyegebbé és eredményesebbé életét pályáját. A nemzeti nőnevelés érdeke kívánja, hogy e jelesünk még sokáig legyen munkabíró és tevékeny példányképp a múltval magyar nők előtt, kiknek sorából ő a maga erejéből emelkedett oly magasra.

GYÖRGY ALADÁR.

MEGELÉGEDÉS.

Asszonykám drága jószág;

Szép, háziassz, szerény,
Szemében szende jószág,
Szívében száz erény.

Szerelmünk nem «ma—holnap» —
Nem múlt szenvedély,
Nem hab hajtotta csolnak,
Nem mérhetlen, de mély.

S ha szerelem virága
Nyarunk múltán lehül,
Marad szeretet ága
S az télen is virul.

Parányi a világunk,
— Nem kell nagyobb nekünk, —
Van egy kis gazdaságunk,
S van két szép gyermekünk.

Szegényekkel felezzük
Az Isten adta jót,
Vágyunk szürnyát lenyessük
Olyanra, mint a mód.

Munkánk ér este véget
S egy szívből jó imánk:
«Úr Isten, hála néked!
És adj erőt atyánk!»

Egymás szemébe nézünk,
A férj a nőre néz,
S ott csillog, a mit érzünk:
A megelégedés.

MARES ÖDÖN.

EGY 1859-IKI LEGIONÁRIUS IRATAIBÓL.

Olaszországban és Afrikában írt naplójegyzetek.

(Folytatás.)

Galambos következőleg beszélt el nekünk afrikai életéből azt a részletet, a melynek emlékezte szívére még most is ónsulylyal nehezedett:

«1852-ben, a midőn még két veres stráfos (káplár) voltam, zászlóaljunk és egy zászlóalj zuáv a lázadó kabyl törzsek leverésére indítottatott Philippevilleből Bordjbonareridj felé.

Elindulásunk előtt egy 20—21 éves angol, máltai származású nő kínálkozott a zászlóaljunknál üresedésbe jutott kintinosnői állásra.* Mondom nektek, hogy fehérebb gyöngy-sor-fogai Abdel-Kader feleségei közül egynek sem voltak, mint señoira Manuellának. Nagy kései szemei igézően csillogtak, koromfekete haja pompás fonatokba volt feje fölött összefűzve. Sokat jártam, de szebb nőt még nem láttam. Ennek tudatában nem volt oly könnyen megközelíthető. Spanyol létere úgy a törrel, valamint a pisztolylyal ügyesen tudott bánni.

Mióta Manuella zászlóaljunkhoz került, csakis róla gondolkoztam. Apróbb szívességek és megbízások a közelebbi ösmeretséget mihamarább lehetővé tették. Ha valamelyik állomásra érkezünk be, a szép asszony segédkezésére állottam az élelmet czipelő öszvérek lerakodásánál, vagy a bortömlőket és a palackokat hoztam rendbe.

Manuella azalatt a rézbroncos hordócskát a válláról leemelve, barátságos mosolylyal a legiófáradt katonáit üdítő itallal kínálta meg. Legkedvesebb foglalkozása azonban a kártyavetés volt. Szünidejében kártyát egyik dobos dobjára terítvén fel, abból jósolt. Ezt oly bájjal és keccsel tette, hogy hetykélkedése dacára is mindenkit elragadt. Mulatságos volt máltai, spanyol, német és arabal kevert francia dialektusa.

«Monsieur, s'il vous plait, Carracos la poñotes cartos aufslagos profecion fil glik bonheur — makas duoros kif-kif!» — szolt a dob körül sereglő katonákhoz.

«Halljuk a szép máltai nőt», — lón az általános jelszó. Jósolati szép rakás ezüstpénzecséket jövedelmeztek. Jellemvonását illetőleg megjegyzendő, hogy Manuella ezüst vagy aranypénzt szivesebben fogadott minden szerelmi vallomásnál és bóknl. Velem azonban kivétel tett. Irántam minden érdek nélküli volt barátsága, de fájdalom — csak rövid időre. Én a legnagyobb hévvel kezdtem őt szeretni.

Három heti boldog ismeretségünk után Setifbe érkezünk. Setifben egy eskadron lovas chasseur csapatokozott hozzánk. A chasseur d'Afrique lovasainak is csakhamar megtetszett a szép máltai señoira. Volt köztük egy esinos kapitány, ki nem régebb érkezett vissza párisi szabadságújáról s ez Manuellára vetette ki hálóját. A szép máltai nő egy ideig tántoríthatatlan maradt, Dubois kapitány aranyai azonban megnyitották szíve érzelmeit és irányomban közönyös lett, míg végre kijelentette, hogy én is olyan *tête carrée*, négyzetes fejű (az osztrákok golyóneve) vagyok, mint összes honfátársaim. Megesalutva, társaim által kiginyolyva — kétségbeesett fájdalom fogta el szívemet, s elhatároztam, hogy Dubois és Manuellát megölöm. Hosszas lelki gyötorem után azonban megnyugodtam és a kötelesség teljesítésében kerestem vigaszt. Hütlensége folyton gyötört, mert Manuellát álnokságának dacára még mindig szerettem.

Végre fáradalmas utunk czélpontjához, Bordjbonareridjbe érkezünk meg. A Bordji khasabtól ** két lieu távolságnyra táborot vertünk. Minden csendes! sehol ellenség! s ez egy ideig így is maradt. Mindenki a lehető módon igyekezett a tábori élet viszontagságait kellemesebbé tenni. A szabad időnk ivással, dohánnyal és kártyavetéssel telt el. A szép spanyol nő még mindig oly barátságos mosolylyal kínálta az ifalt, és még mindig oly bájjal és keccseljesen tudott kártyát vetni, mint azelőtt.

Egyszer Manuella a kis hordócskát a vállára tette és Dubois kapitányhoz közeledett, ki sátra

* A francia kintinosnók a legénység állományába tartoznak és toboroztatnak. Legénységi illetményt hűznek és disziplina alatt állanak. A felállított sorokban veres nadrágosan, kurta posztóvígánóban a dobosok mellett állanak fel.

** Khasaban neveznek fallal körülrített kaszárnyákat, a hol a katonai és polgári hatóságok együtt vannak elhelyezve.

előtt hevert szivarozva. «Ugyan nincs valami mondani valója szép chasseuröm?» — szolt Duboishoz. «Nincs, csak azt akarom mondani, hogy mindennap szebb vagy gyermekem. Tán erre a komplementumra vártál» — tevő hozzá a kapitány. «Oh! nem komplementumokat akarok én, másat akarok. Nem volna kedve jóslatnui? nagy kedvem volna kártyát vetni.» «Ugyan menj, — tréfálódzot Dubois, — hisz tudod, hogy a kártyajátékból csak a tarokkot és a landsknechtet ösmerem». Nehány közel álló katona azonban biztatta Dubois, hogy csak jóslatasson magának, Manuella ehhez kitűnően? — «No jó, a tréfa kedvéért megteszem. Jöjj ide te kis boszorkány, jöszöl, de egy feltételt alatt.» «S ez mi volna szép kapitányom?» «Hát hogy kártyát ne használj!» «Az nem is kell, mutassa a tenyereit.» Manuella az odatartott tenyeret kezébe vette s többször megfordította, a szétágazó vonalakat figyelemmel vizsgálta meg, azután melyet sőhajtván, az égre tekintett. «Kész vagy?» — kérde a kapitány. Manuella igenlőleg intett. «Nos Señoira, hát mért nem beszél?» Ismételt mély sóhaj lett a válasz. «Kitűnően érted, — nevetett Dubois, — ösmerem e ezeremőniákat szép Sybilla, hanem ha jóslolni akarsz, akkor beszélj.» «Angusztus huszadika, kapitányom — angusztus huszadika!» — sőhajtozott Manuella. «Hallom, hallom, de mit jelentés az angusztus huszadika? mit hoz az nekem?» kérde türelmetlenül Dubois. Manuella nagyot sóhajtott, de nem válaszolt. A kapitány felkelt, szivarját eldobva, odább ment. Nehány percnyi távollét után visszakereszte, Manuellát még mindig a sátra előtt látta állani, s kérdőleg tekintett reá. Manuella Duboishoz közeledett s előbbeni rejtélyes mondkáját ismételte, de további faggatás dacára sem akart angusztus 20-áról felvilágosítást adni.

Kémjáratok (patrouille) lázadókat jeleztek. A tábor körül a hirtelen támadást megelőzendő, a sentinelle-okat (silbakokat) megduplázták. Señoira Manuella, mint mindenre alkalmas, a közelálló falvakba mint kém küldetett ki, s a khasabába üzeneteket vitt. A kiadott jelszóval el látva az este közeledtekor hagyta el a tábor. A kémjáratok a lázadók nagyobb csoportját jelezték. Tehát ébren kelle lennünk, de főképp a felállított őrsőknek kellett vigyázniuk, mert minden vigyázatlanságot életökölhölök. A lázadó kabylok főnöke minden levégott keresztény fejre díjat tűzött ki, a kabylok a vigyázatlan sentinelle-okat orozva támadták meg és azok fejeit nyisdelték le. Majd mindnap lehetett a reggeli felváltásnál fejletlen silbakokat találni. Ennek véget vetendő elhatározatot, hogy a lovas chasseurök a vedtán túl is fognak czirkálni.

A chasseur piketták (lovas előőrök) rendszeren 100 éregebb és Afrika-jártas lovasból állottak. A kabylok magok részeről szintén nagyobb csapatokat küldtek ki, ezek macska módjára sziklapredésekben vagy kaktuszok mögött lesben állva támadták meg «sasöreinket», kik nagyobbbrést akkor vették észre őket, ha a védelemre gondolni sem lehetett.

Angusztus közepe táján voltunk. Volt néhány kisebb összeütközésünk, de azért a khasaba előtt elfoglalt állásunkat még nem változtattuk meg. Nyolcz nappal angusztus 20-ika előtt a szép máltai nő néhány napi távolléte után ismét megjelent. Sokkal kihívóbb volt, mint azelőtt. Miután katonáinkat a khasaból hozott dohánnyal s borral megkínálta, a «sasörök» táborába ment át s Dubois kapitány el lépett. «Hát már megint itt vagy, szép máltai pille?» — szoltitá meg őt a kapitány. «Igen — válaszolt Manuella — kitűnő szivarokat hoztam. Hajlandó volnék egy előnyös üzlet megkötésére.» A szivarokat elfogadom. Az üzletet illetőleg világosíts fel.» «Helyes, szép kapitányom.» «Nos, hát mi tetszik Señoira?» «Emlékszik kapitányom meg arra, a mit midőn a táborból kiküldtettem, mondtott volt?» «Igen gyermekem, az valami jóslás volt.» «Angusztus 20-ika.» «Igen szép señoira, de most tén megmondhatnád az angusztus 20-ának rejtelmét is.» «Megmondom, de csak akkor, ha az alkumba beleegyeznek.» «Bele mindenben.» «No jó, hát készüljön el a nagy szóra. Angusztus 20-án meg fog halni.» «Jól beszélés szép gyermekem. Pompás. De hát mikép halok meg? a harcmezőn? oh, ez dicős halál lesz. Pompás! Pompás! Jer, hadd öleljelek meg! De mikép jutsz te ahhoz, hogy ezt nekem valahára kinyilatkoztattad?» «Mert jó üzletet akarok önnel kötni.» «Ejnye no! tehát mi tetszik señoira?» «Csak az, szép chasseuröm, hogy az esetre, ha angusztus

20-ikán elesik, egy gyűrűt hagyományozzon nekem.» «De miért csak gyűrűt?» «Mert emléket akarok öntől kapitányom. Hanem a gyűrű alkunk egy része. Hallja a továbbit is.» «Jó, mondd csak.» «Ha angusztus 20-án nem hal meg, egy hordó alicanté-borral tartozom önnek. Beleegyeznek?» «Bele!» a borért külön két louis'ort kapzs.» Dubois a tréfa kedvéért tanúkép egy közel álló zuzu sergantot hívott fel. Ezek után a szép máltai nő ismét eltűnt.

Angusztus 20-ika is megjött valahára. Kilátás valami összeütközésre nem volt. Egyébiránt a piketta vezetése Duboisra úgy sem jött még. Még két tiszt állt előtte. Este felé azonban a sziklatartó orvos jelentést tett, hogy az e pikettára kirendelt egyik tiszt hirtelen rosszul lett, a másik tisztet megbokrosodott lóva nyergéből kivetette, minek folytán ez tetemes sérülést kapott. Duboisra következett a sor.

Dubois jó kedvvel indult a csapat élén. A pozíció, mit el kellett foglalnia, négyezer lépésnyire állt a francia tábortól. A kiállított chasseur sentinelle-ok kardjokat markukba szorítva, várták a támadást, lassú léptekkel haladván előre. Egy órai haladás után ezerszeres «Allah»-kiáltás jelezte az arabok támadását. Lehetett látni a sötétségben fehérő burnuszos alakokat, körülbelül 8—900-an támadták meg a kised csapatot. Az összeütközés és a megszállás borzasztó volt. A körülfogott pikettát egy pillanat alatt tönkre tették. Dubois lova lerogyott s őt maga alá temette. A kapitány öt kardvágást kapott. Egy félóra múlva ismét még csend lett. Az arabok, miután a lovakat összefogdosták, a francziák kizsebeléséhez láttak, egyszersmind azok lenyiszált fejeit egy készen tartott zsákba dugdosták. A fejeket számítván, tudták, hogy azoknak épen száznak kell lenniök. Dubois ebből következtette, hogy jól lehetek értesülve.

Eközben a sötétséget felhasználva, Dubois lova alól nagy erőmegfeszítéssel mindkét lábát kihúzta és egy közelelő nádasba rejtőzött el. Alig tett azonban néhány lépést a nádasban, a nagy vérvetsésesség folytán öntudatlanul kiugrott ösze. A midőn magához jött, a nap már magasan állott. Egész magára hagyatva, igyekezett a nádasból kihatolni. Egyszerre két izom kar ragadta meg a vállát. Egy hatalmas kabyll markai közt volt. Ez a reggeli órákban meg a lenyalkat francziák zsebeiben akart egy kis utóböngészetet tartani és Dubois csöpte meg. «Vedd óram! vedd pénzem — mondá Dubois, — de kiméld életem.» «Ez úgy is mind az enyém, de ráadásul meg a fejed is.» «Családom gazdag, tűzz ki bármily váltásdíjaidat, szívesen megfizetik.» «Erre ugyan nem várok», — felelt az arabs. Jer velem, hadd nyiszáljalak le!» Az arabs hosszú kése után kotorászott. E kétségbejött helyzetben Duboisnak a dolmányába rejtett tőre jutott észébe s ez után nyúlt, szerencsére az arabs a mozdulatot nem vette észre. Már üstökénél fogta Dubois, de ez egy gyors mozdulattal végerejét megfeszítve a tört a kabyll szívébe döfte. Még annyi ereje volt Duboisnak, hogy a körülbelül egy és félmértőnyire eső francia tábori elérte, de annyira megváltozta, hogy alig tudtak ráismerni. Hat hét múlva ismét helyreállt az egészsége, s szolgálatát megkezdte. A máltai nő azonban beállított a hordó alicanté-borral. Különös, gondolta magában Dubois, hogy minden majd úgy következett be, mint jóslása volt.

Néhány nappal később két arabs szőkevény érkezett a táborba. Tunisziak voltak, Sidi-Tahs-el-mabd felkelő vezér (Abd-el-Kader egyik rokona) táborából. A reájuk kimért testi büntetés elől ugrottak meg. A máltai nőre azonnal ráösmertek s azzal vádolták, hogy a felkelők táborába járt a francia csapatok mozdulatairól hirt vive; eleinte nem akartak a vádnak hitelt adni, de a szőkevények állításai mellett maradtak. «S be tudjátok bizonyítani?» kérde őket a főparancsnok. «Igen Sidi! Egy kis ezüst holdja van, ezt magával hordja.» Ezt a nyakán függve találtak, azonnal el is fogták s a rögtönitől bíróság elé állították.

Manuella mindent bevallott s rövid tanácskozás után halálra ítéltetett. Kivégzetése előtt Dubois kereste fel, vele beszélni óhajtván. «Manuella! nem akarom hogy itt vagy bennünk mielőtt megöltem volna veled. Mit nekem angusztus 20-ról jóslatát, majd bekövetkezett. Hogy tudhattad azt előre?» «Öszintén beszéltek önnel kapitányom, a pénz iránti szeretet tett tönkre. E miatt lettem hütlén Galamboshoz; tudván, hogy önnek több pénze van, önhöz hű-

zódta. Bevallom továbbá azt is, hogy úgy a francziák, valamint az arabok részére is spionkodtam, hisz mind a két részen jól fizettek, s szabad be- és kijáratom lévén, mind a két tábor állásáról a legjobban voltam értesülve. »No de az engem illető jóslatod még mindig nem fejtetted meg.« Önt, nyíltan megvallom, azért választottam ki czélom eszközeül, mert az ön esete által mint jónő egy kis renommét akartam szerezni. »De hogy tudhattad, hogy épen augusztus 20-án halok meg.« A dolog igen egyszerű volt. Önnek tudtul adván, hogy aug. 20-án meghal, Sidi Tahs-el-mabd táborába mentem át, a ki- és bejárat mind a két részről szabad lévén — Tahs-el-mabd felkelő vezért a francia tábor állásáról informáltam s rábírtam, hogy támadásának napjával augusztus 20-át tűzze ki. »De hogy tudta azt előre, hogy azon napon piketára jutok?« A tisztet beszédjen több ízben jelen voltam, biztosan tudtam tehát, hogy két tiszt áll ön előtt szolgálatban. Én tehát az egyiknek oly bort adtam inni, a miben egy kis adag méreg volt, ettől hirtelen rosszul lett, a másik tiszt lovának egy darab tüzes taplót dugtam az orrába. »Dubois szótlanul távozott.

Peregték a dobok, a kizemelt négy voltigeur

tíftben hagytam s folytattam gránátos társammal az utat Bordjra. Utközben a mindig veszekedő spanyol pikádor Ponsen osztatott századunkhoz. Valamennyiünket rémület fogott el. Tudtuk, hogy Ponsen lelkiismeretlen, alattomos ember, ki egy cigarettáért kész volt valakit orozva meggyilkolni. Az arabokkal, kiknek nyelvét értette már, pajtásokkal, azoknak töltényt adogatott el titokban; később egy hasonló tette majdnem végzetessé vált reánk nézve. Elkülönítve magyar bajtársaimtól tizenkét napi járásra a kikötőtől, egy rémteljes helyre, mint Bordjbonarerdj vezényelve — hozzá Ponsent halótársul birni, — ez szép kezdet volt Afrikában.

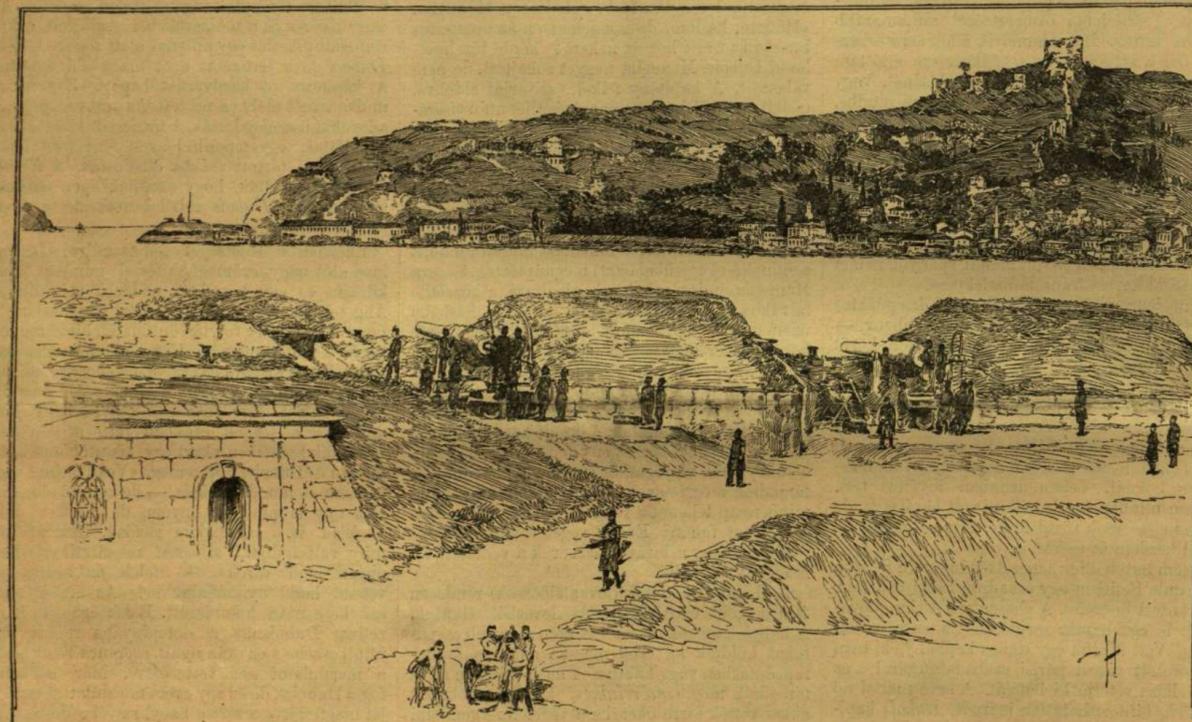
Bordjbonarerdj kétezer német-svájci és orosz által lakott csinos kolónia. Házaik részben európai stílus szerint építve. Van ezenfelül a külvárosban körülbelül kétezer mór és beduin, ezek földművelésből és pásztorkodásból élnek, a néhány tuniszi zsidó aranyműves vagy sáfár.

A várostól nem messze fekszik a kasba, ebben a nyilvános épületek, úgy mint a távirás, a posta, a katonai iroda és a kórházak. A katonai irodának feladata volt az adóbehajtás, a törvénykezés s a büszköltek s a gyarmatosok felett, így szóval a katonai főparancsnok a város tufmunkája

Ez a Bujukderével — II. Rákóczy Ferenc fejedelem s hű bajtársai bujdosásának egyik állomásával — szemközt, a Boszporus-öböl ázsiai partján emelkedő erőd, melynek hivatalos neve még mai nap is »Madzsar kaleszi«, Magyar-vár.

Ezt a magyar-várat a múlt század vége felé egy derék kurucz származású francia tábornok, báró Tóth (franciásan Tott) Ferenc emelte. E lángeszű, kiváló egyéniségű férfiú életéről s működéséről akarok itt érdekes »Memoires«-jai s a Rákóczy-kor nagyérdemű történetbúvára, Thaly Kálmán közlései alapján röviden megemlékezni.

Nyitrai báró Tóth Ferenc fia volt a szatmári béke megkötése után előbb Lengyel-, majd Török-, végre pedig Franciaországban letelepedett Tóth Andrásnak, a ki Rákóczy szabadságharcra idejében mint Bercesényi Miklós hadsegéde szolgált, később ez utóbbi fiának, a francia maréchal rangra emelkedett gróf Bercesényi Lászlónak huszárezredében alezredessé léptetett elő, majd Franciaországnak a múlt század közepe felé viselt nagy háborúban szerzett érdemeiért tábornokká s francia báróvá lett. Tóth Ferenc 1733-ban a Párisból felőrányira eső Champignyben született, a hol még fennáll a XII—XIII-ik

A »MADZSAR KALESZI« (MAGYAR-VÁR) KONSTANTINÁPOLYBAN. Fénykép után rajzolta Hány Gyula.
A Boszporus ázsiai partján fekvő erőd (»Madzsar-Kaleszi«) s mellette az öböl másik részén Anadolii Kavak nevű falu.

vezetésem alatt jelent meg a kivégzés helyén. A négy katoná Manuella előtt állott meg. Én »chargez-t« (tölts!) kommandiroztam — a »jou« (ozélozz!) szóra czélba vették őt. Mereven tekinték reá és határozottan feu-t (tüzet!) vezényeltem. Négy biztos golyó által átfurva, élet nélkül rogyott össze a legszebb, a legbátrabb, de a legszerencsétlenebb nő. Ezután a kiásott gödörbe dobták, én és katonáim letérdeltünk és egy miatyánkot imádkoztunk érte. Egy maroknyi hantot vettem sírjába, a sírhalmára egy galyból faragott keresztet tűztünk ki. Én csak őt szerettem. Ezután nem is fogok senki más szeretni.

Befejezve elbeszélést, Galambos egyet törölt a szemén. Mi mélyen megilletődve hagytuk el, kiki sátrát kereste fel.

Fújták reggeli 4-kor a riadót, egyszerre talpon voltunk valamennyien, a párolgó kávé nagy üstökben már készen állott. Reggeli után sátrát bontottunk és sorakoztunk, kiadatott az ordre. Zászlóaljunktól a négy fusiliere század Philippe villén maradt, voltigeurek Setifbe, gránátosok pedig Bordjbonarerdjbe vezényeltettek. Három zászlóalj Constantinéra indult.

Kását Philippevillén, Szabót és Galambost Se-

volt. A várostól egy órányira egy római telepítvény még meglehetősen fenntartott maradványai, egy körülbelül 36 négyzetölnyi nagyságú remek kirakott és majdnem teljes épségben levő mozaik-udvar, a leggyönyörűbb virágábrákkal, távolabb a rómaiak idejéből származó sarkert, számos római feliratu kövekkel, dombormű-faragással ellátva. Az egykori Numidia bővelkedik ily romokkal. A semmit meg nem beesülő berber rabló-állam is kegyelettel őrizte azokat. Most a francziák minden pusztítást a legszigorubb büntetnek. A számos asatás által sok föld alá temetett emléket mentettek meg a végelpusztulástól.

A bordjbonarerdji kaszába érkezünkkor egy század zuáv és egy szakasz lovas-chasseur várt reánk. (Folyt. köv.)

MAGYAR EMLÉKÉ KONSTANTINÁPOLYBAN.

2. A »Madzsar kaleszi«

(Magyar-vár).

A török főváros magyar emlékü helyei között, melyek szívünket melábus áhitattal töltik el, van egy, a mely örömmel vegyült nemzeti büszkeséget ébreszt bennünk.

századból való román stílusú templom, melyben valószínűleg a Magyar-vár felépítőjét is keresztelték. Szerető atya gondos nevelésben részesítette, s a matematikai tudományokhoz vonzó hajlamaira való tekintettel a párisi mérnökkari és tüzérségi akadémiába adta, honnan Tóth Ferenc mint jeles képzettségű hadimérnök tiszt került ki; 22 éves korában már százados volt. Ekkor mint XV. Lajos király nagykövetének katonai attachéja, atyjával együtt Törökországba indult, hol rendkívüli ügyességével és szívós kitartásával annyi érdemet szerzett magának.

A tanult, ritka műveltségű, vig. nyájas, jólelkű Tóth Ferenc, kiben a magyar büszkeség és komolyság a francia könnyűséggel párosult, kellemes és szeretetreméltó modorával Konstantinápolyban általános népszerűségre, a török udvarnál nagy befolyásra tett szert, s az akkori Oroszországgal háborúban álló oszmán birodalomnak katonai téren fontos szolgálatokat tett. Figyelmeztette a haladás eszméi iránt fogékony Musztafa szultánt és nagyvezéreit a Boszporus és a Dardanellák erőideinek hiányos, elhanyagolt állapotából támadható veszélyre, s ezek ekkor felkérték Tóthot, hogy építsen ama tengerszorosok mentén egészen saját belátása, saját tervei szerint új erődöket, öntesse meg a szükséges ágyúkat, stb.

Igy jött létre a Magyar-vár több más erőddel együtt, melyek neve nem őrzi felépítőjük emlékét.

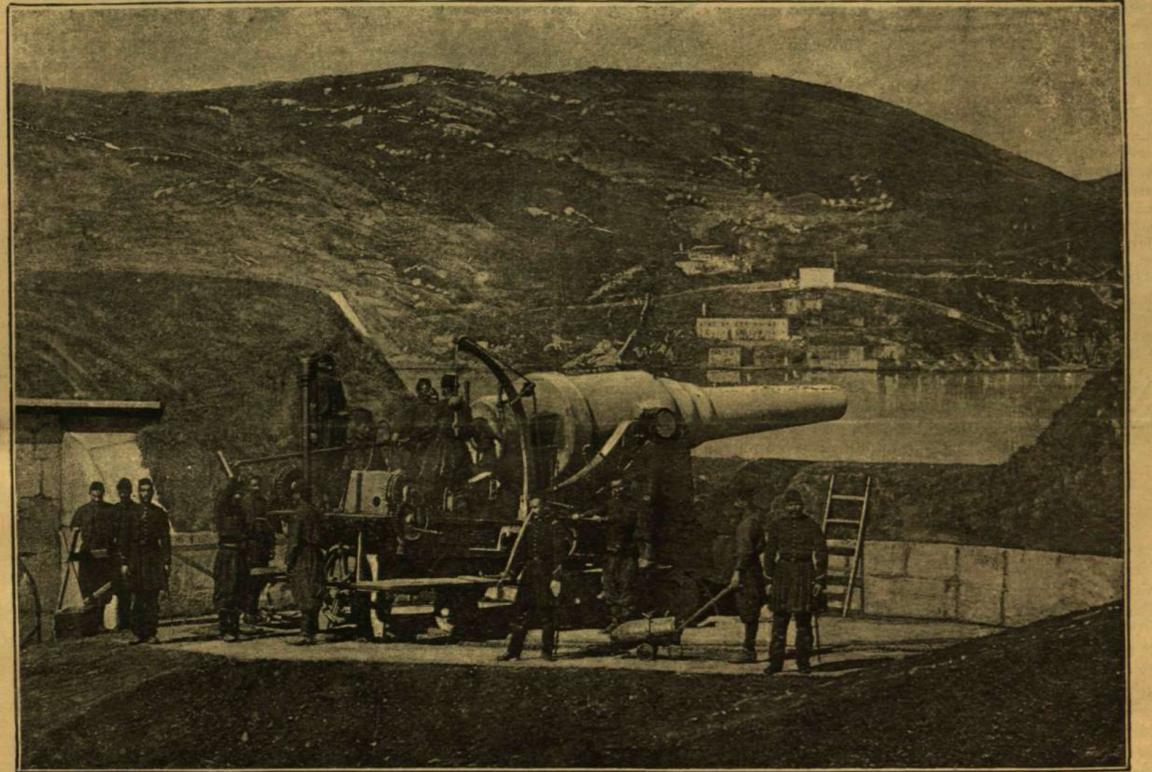
Tóth működése azonban nem szorítkozott csakis ez erődök, ágyutelepek felépítésére. A szultán, a ki feltétlen bizalmat helyezett benne, idővel az egész tüzérség és a török műszaki csapatok átalakítását is rábízta. Tóth egészen új s a kor követelményeinek megfelelő mérnöki és tüzérséki szervezett Konstantinápolyban, melynek tanítványai, köztük nem egy öszülő török tiszt is, megható szeretettel csüngtek nemes szívű mesterükön. Könnyes szemekkel bucsuztak el tőle, midőn Tóth reformtervei keresztülvitelével oda hagyta Konstantinápolyt s részint a francia, részint a török kormány megbízásából kereskedelmi és közlekedési reformtervek szempontjából beutazta a török birodalommal szomszédos országokat. Choiseul herceg, francia külügy-miniszter felszólítására hosszabb ideig tartózkodott a Krimben, a tatár khán mellett, hogy ez utóbbival kereskedelmi szerződést kössön. Bejárta az európai és ázsiai török birodalmat, Kis-Ázsiában hajózható csatornákat tervezett,

amnesziát eszközölt ki számára a bécsi udvarnál. Bécsbe érkezve, Tóth első dolga volt, hogy átadja Kulcsár István lapszerkesztőnek Mikes Kelemen »Törökországi levelei«-nek Rodosztóban magához vett s drága erekye gyanánt őrzött kéziratát kinyomatás végett. Így lett Tóth Ferenc szépprózánk eme gyöngyének megmentőjévé. S e hazafias tettéért megérdemelte a sors, hogy fejét a szeretett magyar hon földjén hajthassa örök nyugalomra. Hű barátja birtokán, a vasmezei kies fekvésű Tarcsán halt meg az 1793 évi szept. 22-én.

Tóth Ferenc nem hagyott maga után fiút. Leányai egyike La Rochefoucauld herceghez ment férjhez, s ennek egyik unokája, La Rochefoucauld Aimery gróf még ma is él Franciaországban.

Tóth Ferenc örökre hagyta tehát ránk porait, »Emlékiratait«, s az ott a távol tengerparton még most is emléket hirdető »Magyar-vár.«

S most, hogy olvasóinkat Tóth Ferenc életével megismertettük, legyen szabad még egyet-mást a »Magyar-vár« felépítéséről elmondanunk.

A »MADZSAR KALESZI« (MAGYAR-VÁR) KONSTANTINÁPOLYBAN.
Az erőd egy részlete az európai parttal szemben.

eljutott a szent földre, s Éjszak-Afrikába, Tuniszba és Egyiptomba is. Itt mérnöki tanulmányozásai közben föllelte a szuezi földszoros átvágására már Dárius persa király s a Ptolemaeusok idejében tervezett csatorna zsilipei talapatának nyomát; pontos mérései alapján határozottan kimondta, hogy ezen, a világkeresedelemre nézve fontos csatornát nem sok fáradsággal újra ki lehetne építeni. Ime tehát, ama nagyszerű eszme, melyet a geniális francia Lesseps Ferdinánd csak a jelen században vihett ki, egy magyar ember szellemét is foglalkoztatta! Ha a Tóth Ferenc ezen tervét is buzgón pártoló Musztafa szultán meg nem hal, az emberiség talán Tóthot, az egykori kurucz katoná fiát dicsőítené, mint az emberi ész és munka egyik legszebb gyümölcsének létrehozóját!

A béke megkötésével s Musztafa szultán elhunytával Tóth visszatért Franciaországba, a hol első sorban kiadta érdekes, — nemsokára magyar nyelven is megjelenendő — »Emlékiratait«.

Mint tábornok továbbra is a francia hadsereg szolgálatában maradt, míg végre a flandriai Douai várnak parancsnoka lett. Innen a nagy francia forradalom vése elől hű tüzérei segítségével Párisba, majd Svájcba menekült. Itt megismerkedett gróf Bathányi Tivadarral, a ki

Tóth Ferenc, a ki jelszóul tűzte ki magának, hogy semmiféle nehézségtől vissza nem riad, készséggel állott rá a szultán kérésére, hogy a Dardanellák és a Boszporus védelmére erődöket építsen. Legott megvizsgálta a területet s elkészítette az erődök terveit. A szultán pedig kincstárát szabad rendelkezésére bocsátotta; felhatalmazta továbbá arra, hogy egy melléje rendelt s parancsaitól teljesen függő török biztossal munkásokat fogadtasson s magát mindennel, a mire az építésnél szüksége lesz, elláttassa. Azzal is kitüntette még Tóthot, hogy saját arannyal, ezüsttel kivert ébenfatokban őrzött mérőpálczáját küldte neki a mérések eszközésére. — De bezzeg nem jó szemmel nézték ám mindezt a török tisztviselők! Irigyleték a »gyaurt« s bosszankodtak, hogy uruk oly föltétlen bizalmat helyez egy hitetlenbe. Minthogy nyíltan ellen nem szegülhettek a szultán akaratának, mindent elkövettek, hogy Tóthnak az életét megkeserítsék. Eleinte röstelték is, hogy idegen segítségre szorulnak, s azért titkon, éjjel tanácskoztak Tóthtal az erődök terveiről. Majd azt követelték tőle, hogy alkalmazkodjék hozzájuk öltözetében s járjon török ruhában. Tóth becsültes lelket föllázította ez a kicsinyesség, s nyugodtsággal, hidegvérűséggel fegyverezve le ellenségeit, serényen

hozzálátott a munkához, a melynek megkezdését Konstantinápolyban tartott nyilvános imádkozások, csillagjósolás előzték meg.

Az építéshez szükséges köveket Tóth a szomszéd hegyekből fejtette ki s személyesen vigyázott fel a munkásokra. Nem kis baja volt azonban ezekkel a nem épen ügyetlen, de rendes, pontos munkához nem szokott emberekkel. Bizony nem egyszer tette félre a vezérlő pálczát s fölvette a — kalapácsot, lapátot, vagy még a vakoló kanalat is, hogy megmutassa, mint kell ezt meg amazt csinálni. Szeme úgy járt mint a tűz, és szigorú fegyelmet tartott. De nehogy munkásai kedvüket veszítsék, került mindenemű dorgálást, s a Törökországban akkor még gyakori testi fenyegetést sem alkalmazta; mindig a szép szóval maradt. Szorgalomra pedig nem folytonos intéssel buzdított, hanem saját példájával. Kora reggeltől késő estig ott volt munkásai között, percnyí pihenést sem engedve magának. Munkásai számára azonban kieszközlölte a szultánál, hogy egy meghatározott napon kipihenhessék magukat s új erőt gyűjtsenek a munkához. Látna, hogy a kormány vajmi ke-

messziről oda látszik a Fekete-tenger torkolata; jobbra hegyek emelkednek, melyekről a Jupiter-templomnak állítólagos omladéka a gennaiak által készített épületek romjai tekintenek le a joggal nemzeti büszkeségünk közé. Magyarvár-ra; mert nem hirdetik-e ennek falai, hogy a magyar faj hasonló ama nemes délszaki növényekhez, a melyek legszebben hazájuk szelidége alatt fejlődnek ugyan, de azért idegen talajba ültetve sem csevevésznek el, hanem nemes, szép virágokat fakasztanak még ott is?

TÖCSÉK HELÉN.

SZÁZ ÉV ELŐTT.

— Emlékezések a francia forradalomra. —

XIX. Mária Antoinette a vérpádon.

Mária Antoinette utolsó óráira vonatkozólag, mint legilletékesebb forrást, hű cselédje, Lamorlière Rosalie leírását közöljük, mely ezeket mondja:

«Reggeli 7 óra tájt a börtönőr szólított, hogy jöjjenek le a királynéhoz és kérdjem meg, nincs-e szüksége valami táplálékra? Belépvé a cellába, melyben két gyertya égett, egy csendőrtisztet vettem észre a bal szegletben s Ma-lamehoz közeledve, egészen feketébe öltözöttem, ágyára dőlve találtam.

«Arccát az abak felé fordítva, fejét könyökére támasztotta. «Madame, — szólék hozzá reszketve — semmit sem vett magához tegnap este, és majdnem a nap folytatában sem. Mit óhajtaná enni most? A királyné sűrű könnyhullatás közt felelte: «Leányom, semmi sincs többé szükségem, rám nézve mindennek vége.» Bátoroságot vettem hozzátenni: «Madame, levest és metéltet tartottam fenn, erősítőre van szüksége; engedje meg, hogy hozzak valamit.»

«A királyné újra könnyekbe tört ki s így szólt: «Rosalie, hozzon hát levest! Elmentem a levestért; ő felült aztán, de csak néhány kanállal tudott lenyelni. Isten a tanum, hogy teste nem vett be más táplálékot, és alkalmam volt meggyőződni, hogy minden véret elvesztette.»

«Kevés napkelte előtt egy a kormány által kirendelt pap jelentkezett a királynénál, s ajánlkozott, hogy meghallgatja gyónását. Ő felsége megtudva tőle, hogy hivatalban levő párisi lelkész, a ki letette az állami esküt, visszautasította szolgálatát.»

Ez utóbbi körülményt az angouleme-i hercegnő is megerősíti emlékiratában s hozzáteszi, hogy miután a papot Mária Antoinette visszautasította, akármint beszélt, nem hallgatott többé rá. Térdre ereszkedett, egyedül imádkozott hosszasan, kissé köhögött, aztán lefeküdt és pár órát aludt. Másnap értesülve, hogy a sainte-marguerite-i lelkész vele szemben van a börtönben, az ablakhoz közeledett, az óvire nézett és letérdelt. «Ugy mondták — végzi a hercegnő elbeszélését — hogy ez feloldozta és áldását adta rá.» Végre egy hagyomány, melynek többfelől hitelt adtak, azt is említi, hogy *Magnin abbé* álnév alatt jutott be a Conciergeriebe s ő részécsitette az elítéltet a vallás utolsó vigaszában.

A következőkben is minden megjegyzés nélkül állítjuk össze az egykoru foljegyzéseket Mária Antoinette utolsó utjáról és haláláról.

A *Jakobinus Prudhomme* írja lapjában:

«Reggel 7 órakor Sanson polgár, ítéletvégrehajtó nyitott a szobába. «Korán jön uram — szólta a királyné — nem várhat egy kissé?» «Nem asszonyom, parancsolták, hogy jöjjenek.» Egészen készen volt már, azaz fehérbe öltözve, mint néhai férje kivégzése napján.»

«Értésére adták fogházá zárlatjában: «Itt van egy párisi lelkész, a ki kérdezte, nem akar-e meggyónni? Egészen halkán hallották felelni: «Párisi lelkész? ... olyan nem létezik. A gyóntató előlépett s így szólt: «Akarja asszonyom, hogy elkísérem?» — «A mint tetszik uram.» De nem gyónt meg és nem is szólt egy szót sem az egész uton.»

Tizenegy órakor hagyta el a királyné a Conciergerie-t. Prudhomme tudni véli azt is, hogy a ráváró taliga lédára a meglepetésszerű mozdulatát tette és büszkesége föllázd, de el kellett tűrnie ezt a megaláztatást is. A taligát, melyben a hozzá küldött pappal elhelyezkedett, számos lovas és gyalog-csapat fogta közre, két forradalmi tiszt, a két *Grammont*, apa és fia, adták meg a jelt a tömegnek a halálra menő bántalmazására. Erről a forradalmi emlékirók nem tesznek említést, de többfelől egész határozottan erősítik.

Prudhomme-mal szemben helyet kell adni a királyné utolsó toalette-jéről részletebben szól *Lamorlière Rosalie*. «Halálba menve, csak egyszerű gyolcs-főkötőt tartotta meg, a gyásznak minden jele nélkül, de nem léven több egyetlen cipőjénél, megtartotta fekete harisnyáit és lélezipót, melyeket nem rontott el és nem taposott ki formájából ama 76 nap alatt, míg köztünk volt.»

nunk egy egész más árnyalatú szemtanu benyomásainak is, a kinek (*Desfossé vicomte*) tanúságtételét Jules Wallon «Histoire du tribunal révolutionnaire de Paris» című nagy műve I. kötetében találjuk kiadva.

«Az ajtó megnyílik, — kezdi a forrás — és az áldozat, halványan, de mindig királynőleg, feltűnik. Mögötte Sanson, a hóhér lépdél, vastag kötél végét tartva, mely hátraszorítja a királyi áldozat könyökét. Megteszi a néhány lépést, mely elválasztja a taliga lépcsőjétől, mely mellé négy-öt foku kis hácskót is támasztottak. A bakót, ki mutatja a királynénak, merre tegye lábát, egy segéde követi. Sanson kezével támogatni akarja az elítéltet. A királyné komolyan visszafordul, tagadlag int s már egyedül készül lölni, keresztül akarva lépni az ülésen, hogy arccal a lovak felé legyen, mikor a két hóhér az ellenkező helyet jelöli ki, mialatt a pap fölép a székére. E rendelkezések némi időt vesznek igénybe. A bakó — és ez a körülmény meglep — látható gondot fordít arra, hogy szabadon hagyja lebegni a kezében tartott kötelet. A királyné mögött foglal helyet, a szekér oldalára támaszkodva, segéde hátul van, mindkettő fennáll, háromszegletes kalapját

következik.) Néhány zavart hang emelkedik. Barátaim egyikének megállapított jelére visszavergülök a tömeg közé; le kellett mondani minden reményről a királyné hullat fejezet le.

Az egykoru hírlapoknak a kivégzést követő nyilatkozatai és kommentárjai közül elég, ha a «*Père Duchesne*» 299-ik számát mutatjuk be, melyben Hébert egyebek közt ezeket írja: «Duchesne apó minden örömei közt a legnagyobb öröm, hogy saját szemével látta az asszonyi vete fejét elváltatani — *gem-nyakától!*»

De a királyné nemes magatartását és nyugalmit magok a jakobinusok elismerik. A már említett Prudhomme-on kívül csak a «*Glaive vengeur*» (Boszuló kard) című forradalmi röpiratot idézzük, melynek írja e verssort idézve: «Puisse Laine est mort, laissons en paix sa cendre» (Laine meghalt, hagyjuk békében hamvait).

«Laine meghalt, hagyjuk békében hamvait) így folytatja: «Antoinette egész uton közönyösen nézte a fegyveres csapatokat, melyek több mint 30 ezer emberrel kettős sorfalat képeztek az utcákon, hol áthaladt. Tekintetén sem csüggedést, sem dacot nem lehetett észrevenni, érzéketlennek látszott az. «Eljen a köz-

The Martyrdom of Marie Antoinette Queen of France Oct 16 1793

MÁRIA ANTOINETTE A VÉRPADON.

Egykoru metszet után. (A magyar országos képtár metszetgyűjteményéből.)

kézben tartva. Kiindulva az udvarról, a taliga lassan halad a sokaság közepette, mely előzöni az utat, kiáltás, zugás, bántalmazás nélkül. Csak a Saint-Honoré utca torkolatánál kezdenek itt-ott kiáltások hallatszni. A pap nagyon keveset vagy semmit sem beszél. Volt időm szemügyre venni a királynénak és ruházatának kinézését. Fehér felső szoknya, fekete alsó szoknya, a pap felé rajta, fehér hálógöndör, csuklóján fekete szalag, fehér muszlin kendő, főkötő fekete szalaggal; haja egészen fehér, főkötője körül rövidre nyírva, arczsiné halvány, kissé piros két arczán, szemei vértől aláfutva, szemöldöke merevek és mozdulatlanok... Szemközt érte a jakobinusok kapuját — ez akkor átjáró volt — a királyné még mindig nem beszélt a paphoz... A kapu feletti boltzatán a jakobinusok átjárójának nagy czimtábla volt e felirattal: «Közársasági vívőterem a zsarnokok lesújtására.» Azt hiszem, a királyné nem olvasta el könnyen, mert a pap felé fordult és kérdezni látszott őt; amaz egy kis elefantoson feszületet tart fel, melyet még nem tévesztett el a szeme elől. Ugyazonan pillanathoz Grammont, ki nem szánt meg a taligát kísérni, főkötője kardját, megforgatta és fölemelve pengyelében, fennhangon néhány szót kiált, melyeket nem érthettem, aztán a halál szekere felé fordult, káromkodva mondván: «Ime itt van a becsutelen Mária Antoinette...» (itt visszaadhatlan szitok

társaság! kiáltásokra, melyeket szakadatlanul hallott utjában. Általában keveset beszélt gyóntatójával, ki csaknem szünetlenül szólt hozzá; csak szótagonként felelt.)

«Délidő után egy negyeddél a *Place de la Revolution*-ra érkezve, figyelmesen vizsgálta a Tuillériák ci-devant palotáját, a guillotinet és a szabadság szobrát. Bátran lépett a vérpádra, halála után a bakó felmutatta fejét a népkész, az «Eljen a köztársaság!» ezszer ismételt kiáltása közben.»

Hasonló értelemben nyilatkozik az elítélt nyugalmáról a «*Dame Guillotine*» is, persze a maga módja szerint, azt írva, hogy: «Mária Antoinette utjában vad nyugalmat tanusított.» Prudhomme pedig még egy érdekes vonással tudja kiegészíteni a képet:

«A vérpádra lépve, Antoinette véletlenül Sanson polgár lábára hágott, s az ítéletvégrehajtó elég fájdalmat érezett, hogy felkiáltson: «Jaj!» Amaz megfordult és így szólt: «Bocsánatot kérek, uram, nem szándékosan tettem.» «Meglehet, — teszi hozzá jellemzően Prudhomme, — hogy ezt a kis jelenetet ő maga rogtónozta, hogy érdeket keltsen maga iránt.»

Nem kevésbé érdekes, bár hihetetlenül hangzik egy más oldalról jövő adat, mely szerint a királynét a vérpádról megpillantására szelítés érte, s a hóhér már csak hullat fejezet le.

Az egykoru hírlapoknak a kivégzést követő nyilatkozatai és kommentárjai közül elég, ha a «*Père Duchesne*» 299-ik számát mutatjuk be, melyben Hébert egyebek közt ezeket írja: «Duchesne apó minden örömei közt a legnagyobb öröm, hogy saját szemével látta az asszonyi vete fejét elváltatani — *gem-nyakától!*»

XX. A girondisták pöre és halála.

Mária Antoinette kivégzését nyomban követte a girondisták pöre és halála. A forradalom kezdte fölfalni saját gyermekeit.

Említettük már, hogy őket a rémuralom szá-

LAROCHEJAQUELEIN A VENDÉIEK ELÉN.

LAROCHEJAQUELEIN HALÁLA.

bad lábom hagyta, jobban mondva házi fogságban, csendőr-örizet alatt, meghagyva nekik még 18 franknyi napidíjuk élvezetét is.

E közben a lista napról-napra új nevekkel szaporodott. De *Guadet*, *Gensonné*, *Lanjuinais* és *Péion* szökése nemokára alkalmat adott a többiek ellen is a letartóztatási rendeletre. Egymásután szállították őket a Force-ba, Abbaye-ba, Conciergerie-be. Brissot-t, kit június 10-én Moulinsban fogtak el, pénze hiányában a közönséges fegyverek közé zárták; csak társai mentették ki onnan, kik összeadták számára a 33 livre-t, melylyel tisztességesebb fogságot válthatott magának. Egyszersmind *Egalité* Fülöp nevét is hozzácsatolták a vádlottak listájához, mely ilyenképen 41 névre szaporodott.

Október 24-én, pár nappal a királyné kivégzése után foglalta el a 21 girondista helyét a vádlottak padján. A vádpontok kategorice hangzottak: *Brissot* rendőrtisztviselő volt a királyok alatt, aztán Lafayette embere; *Péion* kijátszani törekedett augusztus 10-dikét; *Vergniaud*, mint az asszemblée elnöke e nap, e szavakkal fogadta a Tuillériákól kivonsolt királyt:

«Felség, az asszemblée legkedvesebb kötelességei közé fogja sorozni a törvényes rend fentartását; *Gensonné*, *Guadet* többször hiesztelték, hogy XVI. Lajos elrendelte svájci testőreinek, hogy ne lőjjenek a népre; *Carra* a poroszok, *Buzot* az angolok politikai ügynöke volt; *Sillery Dumouriez*val paktált; *Roland* miniszter és társai a kormány pénzén szennyirtókat terjesztettek Európaszerte a forradalom ellen; *Rabaut-Saint-Etienne*, mint a «*Moniteur*» szerkesztője, meghamisította ebben a hazafiak beszédeit; *Louvet* évi 10,000 frankot húzott, hogy hazudjon a «*Journal des Debats*»-ban; és így tovább, mindenki kikapta a maga részét a gyanúsításokból, melyeket merész vádakká korácsoló *Fouquier-Tinville* keze.

Elmondta aztán a vádirat, hogy *Roland* ki-

ki határozottan megtagadott minden közösséget a girondistákkal, s kijelentette, hogy ő őszinte hegy-párti.

Erdekes terhelő vallomást tettek *Carra*-ra, a ki állítólag egy jakobinus ülésen indítványozta, hogy hívják meg a francia trónra York herceget, az angol király fiát. *Carra* nem tagadta, de indítványának azt a politikai magyarázatát adta, hogy ily módon akarta meggátolni Angliának Poroszországgal és Ausztriával való szövetségét.

Chabot, ki a terembe lépve, kiváncsi tekintet vetett a vádlottakra, s arczán borzasztó mosoly villant meg, két ülésen át tartó előterjesztést tett, melynek reprodukálása a hivatalos lapban husz oldalt foglalt el, 5—6 számon át. Érzékenyen panaszkodott különösen a felől, hogy a vádlottak öt az asszembléeban rendszeresen népszerűtlenné, sőt neveltségessé igyekeztek tenni, *kapuczinusnak*, *ostobának*, stb. ezimezve.

Hat napi tárgyalás után a közvélemény már erősen kezdett nyugtalankodni. Hébert lapjában sopánkodva kiáltott fel, hogy: annyi czeremóniára van-e szükség, hogy a nép által már elítélt gonosztevőket kivégezzék? Tömeges küldöttséget indítványozott a jakobinusok ülésén a konventhez, hogy 24 óra alatt Brissot és társai elítélését kérje. A küldöttség megjelent a konvent előtt s ez, támogatva *Billaud-Varennes* erélyes felszólalásától, nem habozott utasítani a törvényszéket azon ismeretes törvény alkalmazására, mely szerint a tárgyalás három napi tartama után az elnök föl van hatalmazva kérdést intézni az esküdtekhez, hogy bírói meggyőződésüket megalkották-e? E dekretum felolvasásával kezdődött az okt. 30-iki ülés, melynek folyamán még néhány tanu pótló kihallgatása után a bizonyítási eljárás befejeztetett, s úgy az ügyészi, mint a védbeszéd elmaradásával, az elnök röviden felhívta az esküdteket a tanácskozás czéljából való visszavonulásra.

Három órai tanácskozás után az esküdtek visszatérnek s az elnök kérdéseire igennel felelnek. *Fouquier-Tinville* mindnyájokra halált kér. A jelenetet, mely ekkor kifejlődött, következőleg adja elő egy a hallgatóság közt jelen volt szemtanu.

«*Desmoulin Kamill* ültem az esküdtek asztala előtti padon; a mint ezek beleptek, *Kamill* odafordul egyikökhöz, az utolsóknak belépő Antonelehez. Megdöbbenve az arczán tükröző változástól, hangosan így szól hozzá: «Oh istenem! valóban sajnálak; ezek borzasztó kötelességek.» Aztán hallva a jury szavazatát, egyszerre keblemre veti magát izgatottan, elrémülve: «Oh istenem! istenem! Az én «*Leplezett Brissot*»-m veszti el őket.» Miközben a vádlottak belépnek, hogy meghallgassák ítéletüket, minden tekintet felelők fordul. A legmélyebb csend honol a teremben. A közzévaldó halált kíván; a boldogtalan *Kamill* megsemmisülve, eszméletét veszítve e szavakat ejti: «Megyek, távozni akarok» — de nem bír kimenni.

«Alig hangzik el a borzasztó halál szó, *Brissot* leereszti karját, feje egyszerre mellére csüggl; *Gensonné* halványan, reszketve kér szót, s érthetetlen szavakat mond; *Boileau* meglepetve emeli fel kalapját s felkiált: «Ártatlan vagyok!» s a nép felé fordulva, hevesen kezd szónokolni. A vádlottak gépiesen emelkednek fel: «Ártatlanok vagyunk. Nép! megcsalnak téged!» A nép mozdulatlan marad; a csendőrök körülfogják őket s leültetik. *Valazé* kebléből tört ránt elő s szívbe mártja; holtan esik össze. *Sillery* elődöbna mankóját ragyogó arccal, kezeit dörzsölve mondja: «Ez legszebb napja életemnek.»

«Az éj előhaladt órája, a meggyújtott gyertyák, a hosszas ülésben (éjfél volt) kimerült közönség és bírák, mindez komor, sejtelmes és borzalmas bélyeget nyomott e jelenetre; az ember minden idege szenvedett, *Desmoulin Kamill* mind roszabb lett.»

«*Boyer* Fonfréde *Ducos*-hoz fordul, karjaiba zárva őt: «Barátom, én okozom halálodat.» Areza könnyekben furdik. *Ducos* keblére öleli: «Vigasztalódjál barátom, együtt halunk meg.» *Faucher* abbé leverten isten igralmát látszik kérni; *Lasource* Duprat ellentét volt, bátorságtól és erőttől sugározza. Egy más forrás *Lasource* szájába egy régi böles e szavát adja: «En oly pillanathoz halok meg, mikor a nép elvesztette esztét, de ti, ti akkor fogtok meghalni, ha visszanyeri esztét!»

* E cím alatt irt *Desmoulin* egy pamfletet *Boespierre* felszólítására a girondisták ellen.

«Carra megőrizte ridegségét, Vergniaud-ot untatni látszott e kínos jelenet hossza nyúlása. Midőn a lépcsőkön lejöttek, egyszerre hangzott fel a honfidal, s minden hang egybevegült, hogy a szabadsághoz himnuszt zenjen.

A Marseillaiset ekkép parodiálták ki:

«Ellentünk zsarnokink uralma
Véres fejszét emelék.»

A mi Valazét illeti, kinek holtteste minde pillanatilag ott feküdt, halálát hivatalosan konstataáltak, s Fouquier Tinville azt kívánta, hogy dacára ennek, az ítélet rajta is végrehajtsák, s a holttestet lefejezzék. De eddig még sem mentek.

Másnap délelőtt 10 órakor az elítélteket a kivégzés helyére vezették. Az utcák, hidak, terek és a házak ablakai tele voltak kíváncsiakkal, kik egyre kiáltoztak: «Éljen a köztársaság!» «Le az árulókkal!» Egyikökn sem volt felindultság észrevehető, kivéve Brissot-t és Fauchet-t, kik két külön kocsihoz ültek, s kinek arca komor és gondolkodó kifejezést mutatott. Többen közülök, nevezetesen Mainville és Duprat többször versenyt énekeltek a menet közben a

szék áldozatai lajstromában. Guadet, Salle, Louvet, Buzot, Pétion és Barbaroux Saint-Emilionba menekültek, a hol sokáig elrejtözve éltek egy mély barlangban; később Guadet és Salle az előbbi atyjának csürebén, Buzot, Pétion és Barbaroux pedig egy önfeláldozó hölgy pártfogása alatt a család egy földrészánál. De rejtékek fölfedeztetvén, Guadet-t és Salle-t Bordeauxba hurcozták és kivégezték 1794 június 29-én. Barbaroux, Pétion, Buzot pedig tovább bujdosnak. Barbaroux, ép midőn el akarták fogni, pisztolyt sütött magára, de elhibázta magát s ugyanazon hó 25-én a vérdapon vérzett el. Ellenben Pétion és Sallenak sikerült magokat megoltniok s hulláikat egy gabnaföldön találták föl, kutyáktól és fergektől kikezdve.

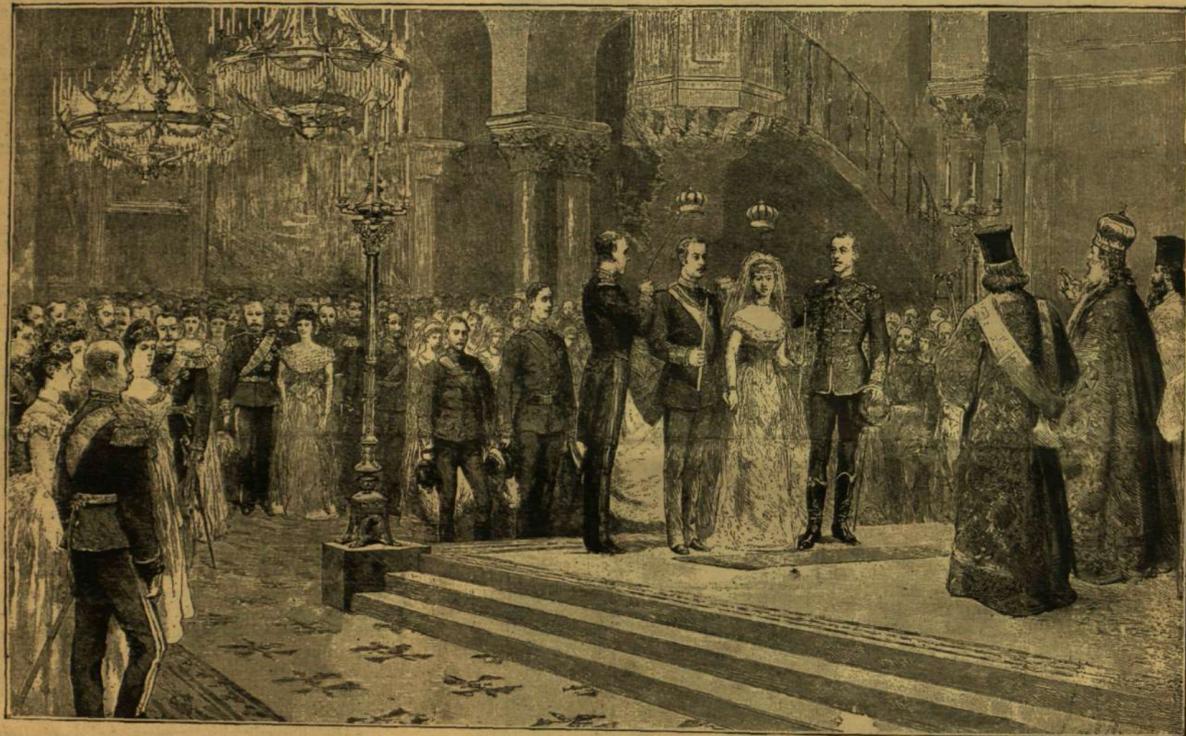
Mária Antoinette és a girondista képviselők kivégzésével egyidejűleg a konvent a vendée-i felkelés elfojtására is megteremtette a végős csapást, mely előtt Saumur elfoglalása után már Angers is megnyitotta kapuit, «Sikereink zavarba hoznak, minden Istentől jön» — kiáltott fel a felkelés

száságiakat neveztek, még az uton maradt hátra. Larochejaquelein feljök ment, hogy beszéljen velök. Egyikök ekkor rászegerte fegyverét, s földre terítette. Emberei későn léptek közbe, hogy megmentsék, de elég korán, hogy gyilkosát is halálba küldjék. Egyazon gödörbe temették el mindkettőt, s a két másik vendée i vezér, Charrette és Stofflet három hétig nem tudtak semmit társuk haláláról.

Ezzel a vendée-i dráma is befejeződött, ezennel még csak szórányosan fejlődtek ki itt-ott kisebb esetpaték. A konvent általános amnesztiát hirdette a fölkelőknek vezérek kivételével, a nagyobb rész letette a fegyvert s meghódolt a francia köztársaságnak.

EGYVELEG

* A földgömb legrészletesebb városának tartják Port au Prince, Haiti köztársaság fővárosát. Az utcák egyszerűen sárgadörök, melyekbe minden lehető dolgot bedobnak s soha sem tisztogatják, mivel csak az esős idő kavargja fel. A házak nyomorult faépületek s a legtöbb helyen csak föld padlózattak

A GÖRÖG TRÓNÖRÖKÖS ESKÜVŐJE ATHÉNÉBEN.

György görög és Albert Viktor angol királyi hercegek tartják a koronát a völgyény és a menyasszony feje fölött.

nézökkel. Csak a szerencsétlen Boileau kiáltott fel még utoljára is: «Ne téveszszetek össze a Brissotistákkal! Nem osztom nézeteiket; én igaz hegyepárti vagyok.» Semmit sem használt tiltakozásán.

Egy óra tájban az elítéltek a Place de Revolutionra értek. Midőn leszálltak a szekérről, Boyer Fonfrède és Ducos megölelték egymást, s példájokat követték a többi elítéltek is, kik a vérdap aljában álltak. Sillery volt az első, ki a vérdapra lépett. Komoly arccal köszöntötte a nézőket jobbra-balra. A kik utána következtek, mindnyájan szölkáltak valamit, de nem lehetett érteni, mit. Csak Lehardy hatalmas tüdejéből hangzott el messze hallhatólag, hogy: «Éljen a köztársaság!» A többiek, míg a sor rájuk következett, a Marseillaise végzavait dalolták: «Inkább halál mint szolgaság!» Vigée-re került utoljára a sor. A kivégzés után, mely 38 percig tartott, a nép a levegőbe dobálta kalapjait s tíz percenél tovább hangzott ezer torokból: «Éljen a köztársaság!»

Az elmenekült girondisták közül többnek neveivel találkozunk még a forradalmi törvény-

* A girondisták utolsó percei» címmel, vérdapra hurcoztatásuk jelenetéről Piloty Károly készített nagyobb festményt, melyet a «Vasárnapi Ujság» is bemutatott olvasóinak az 1880. évi 44-ik számban.

vezére, Larochejaquelein. Most azonban a konvent új vezéreket állított a köztársasági sereg élére, szervezte az egész hadjáratot, felgyújtatta az erdőket, elhajtatta a fölkelők elől a marhákat és ellenök állította a vidék minden köztársasághoz hű polgárát 16-tól 60 évig.

A vendéeiek minden erejüket összeszedték a végős mérkőzésre, s okt. 17-én 40 ezerre szaporodva támadták meg Cholet-t, hol a köztársaságiak megvonták magokat. Ezek vezére, Kléber maga jelentette: «Soha a lázadók nem küzdöttek oly rendszeres harcra. Mint tigrisek harcoltak, s a mi katonáink mint oroszlánok.» De minden hiába volt; a tulnyomó szám szétverte őket, s vezéreik egyike, Lescurre maga is halálra sebesült meg. A köztársaságiak a Loire-on átkeltek üldözésükre.

Egy ideig még tartott az apró esatározás, de a vendéei fölkelők vezérei közül mindennap elfogták egyikét-másikat. Némelyek seibeikben haltak meg, másokat a győzők székre ültetve lökték föbe. Talmont herceget Laval kastélya előtt fejezték le s véres feje sokáig állott a kastély rúcsra tüze.

1794 jan. 28-án maga Larochejaquelein is áldozatul esett, nem messze Cholettől. Egy kis ütközetet küzdött még végig, melynek végzetével két kék vadász, mint a vendée-iek a köztár-

van. A ronda városban a sárgaláz csaknem állandó vendég.

* Az új Mormon-templom a Sós-tó városban a legnagyobb templomok közé tartozik, mivel 14 ezer embert képes befogadni. Különösen nevezetesek gránitszilikákból álló falai, melyek alul 20 láb vastagok s legfelül is még 6 láb vastagságuk.

* Villamos világítás egy garasért. Az angol délkeleti vasúttársaság fővonatán automat gépeket alkalmazott, melyekbe az utas egy garast (penny) dob s azonnal öt gyertyalángnak megfelelő villamos világosságot nyer. Félóra múlva a világosság áttal előbb is megszűntethető; ha újabb pennyt dobnak be, új fény jó el.

* Korcsolyázás a legkedvesebb mulatsága a görög királynak. Mivel azonban Görögországban a jég nagy ritkaság, a király Athenben külön mesterséges korcsolyapályát építtetett, a hol csaknem naponként több órát tölt, gyakran a királynővel együtt.

* A színházi etikette igen szigorú a drezdai udvari színházban. Közelebb még azt is megtiltották, hogy a színpadra nem szabad virágokat vagy más tárgyakat dobni, s a színészek és színésznők kötelezve vannak úgy tenni, mintha észre sem vennék azt, ha a tetszésnek ily nyilatkozása mégis bekövetkeznék.

* Petroleumforrást fedeztek fel Ausztráliában és Brisbane város közelében. A nyert petroleum nagyon hasonlít a pennsylvaniai termékekhez.

SZENT ERZSÉBET A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN.

MURILLO FESTMÉNYÉNEK ELSŐ VÁZLATA.

A csodatevő magyar királyleány, Szent Erzsébet emlékének évfordulóját (nov. 19) nem üli meg különös ünnepségekkel a katolikus egyház; leszámítva a budai kapuczinusoknál évenként e napon kiosztatni szokott ingyen ebédet, nincs tudomásunk róla, hogy Szent Erzsébet kultusza azt a jelentőséget mutató külsőleg is, melyre mint az egyház kanonizált szentje, «mint a szűzies, istenféle élet mintaképe, és mint Árpád-házi királyleány, többszörösen igényt tarthat. Sőt elég különös, de a hazai képzőművészet sem igen vette eddig művészi inspirációja tárgyául, Liezenmayer, Paczka kepeit s tán még egy-kettőt leszámítva, holott fenkölt életének megragadó epizódjait nemcsak az újabb külföldi festőművészet legjelesebbjei foglalkoznak előszeretettel, így Flügger, a müncheni jubileumi kiállításon legutóbb feltűnt Sz. Erzsébet halálában, de a régiék nagymestere, Murillo is egyik legesodálatosabb remekének megteremtéséhez vette alapul.

Flügger festménye komor, de megragadó csoportzatban jeleníti meg a jótékony Erzsébet királyleány halálát, míg a Murilloé abban a jelenetben tünteti fel, mikor egy bépkollos koldus fejét mossa. Utóbbi a spanyol kormány tulajdona és jelenleg a madridi San Fernando akadémiában van elhelyezve, mellette pendant gyanánt Murillo «Római szenátora». Mindkét kép eredetileg a La Caridad kórház számára készült Sevilleben, Murillo születési helyén.

Murillo képe, melyre itt különösen ki akarunk terjeszkedni, s mely elég különös módon «Erzsébet (Izabella) királyné» név alatt ismert a külföldi műértők körökben, egyike Murillo elismert remekeinek, s azok között volt, melyeket Napoleon Párisba hurcozott volt zsákmány gyanánt, s Napoleon bukása után visszakövetelték a szövetségesek. Azonban a retoucheur keze alatt sokat szenvedett. Művészeti szempontból csak sajnálni lehet, hogy a festmény nem maradt Párisban. De Franciaország kifogásolhatlan jogcímén akart egy Murillót megszerezni, s az eddigelő festményért fizetett legmagasabb összeget, 613,000 frankot adott a Soult-féle gyűjtemény elárverezésén egy más Murillo-képert: «Mária mennybe menetelért», mely most a Louvre legirigyletebb kínesei sorában foglal helyet.

Képünk egy kisebb rajzban mutatja Murillo festményének eredeti vázlatát. E szintén festett vázlatnak, mely csak újabb időben fedeztetett fel, érdekes története van. Harminczkét év előtt az Egyesült-államoknak egy lissaboni követe fedezte volt fel, s akkor csak annyit tudtak róla, hogy egy rég elhalt portugál nemes szelnek szört képtárból ered. Az amerikai műértő, fölsimere benne Murillo nagy képének eredeti vázlatát, rögtön magához váltotta a megszabott áron, 300 frton, bár négyszeres árát is szívesen megadta volna érte. Így került a kis kabinet terjedelmű, kemény fára festett kép Amerikába.

Rendkívüli érdekes összehasonlításra nyílik alkalom a festmény és a vázlat között, melynek tanulási egyaránt fontosak a művészre és a műtörténészre nézve. A művészet történelmében páratlanul álló példa, hogy közvetlen szemlélet útján tehessünk párhuzamot egy nagy mester kész remeke és első koncepciója közt, s ily

módon nyomról nyomra kísérhessük a teremtő elmét alkotása minden fázisában, az eszmét lelke titkos alakulásában, a mint javítva munkál, módosít, tökéletesíti rajta. A festőművészek amaz általános osztályozásában, mely őket szűzökre és rajzóokra osztja, Murillo az előbbiekköz foglalt helyet, ép úgy mint Rafael az utóbbiak közt. De azért Murillo mint rajzó sem volt kisebb, és semmi sem bizonyíthatja gondos és lelkiismeretes rajzát, s a kompozíció törvényeinek mély ismeretét jobban, mint a két festménynek párhuzamba állítása. Az egyiknek minden fogyatkozás, minden hanyagul kidolgozott részlete, kijavítva, tökéletessé varázsolva tünik elő a kész festményen. A változtatások oly számosak, oly fontosak és tanulságosak, s oly mélyen érintik a kompozíció leglényesebb elveit, hogy megjutalmazza a ráfordított időt és fáradságot, ha felsorolunk néhány jelentékenyebb eltérést az alapvázlat és a kidolgozott festmény részletei között.

1. Első tekintetre feltűnik, hogy a balfelől előtérben ülő koldus alakja, a mint épen egy rongyot vesz le lábszára sebérlől, az első vázlaton úgy ül ott, hogy nem láthatja a sebet, melyre néz; eltakarja előle térde, vagyis látásvonala felülről egyenesen aláfut lábszára hosszán. Ezen a fogyatkozáson a kész műben az által leti segítve, hogy testét előre hajtja s térdét kifelé fordítja, úgy hogy valósággal odaláthat a hová néz.

2. A jobb felől háttérben a második képen a koldusnézők csoportja el van hagyva, csak egy maradt meg, a mankón járó, az is változtatott helyzetben. Ezt a változtatást is több körülmény indokolja. Egyik az, hogy a kompozícióban minden alaknak meghatározott eszmét kell képviselnie, s a koldusok eszméjét, mely már az előtér ülő asszonyában és férfijában is kifejezést nyer, igen sok alak, igen nagy egyformasággal, képviselte volna. Az az egy, a melyet meghagyott a mester, mankóval a szenvedés egész más formájára, a bénaságra van vonatkoztatással. A mellett ez a csoportozat, bármennyire mesteri és egészen Murillóra valló is önmagában, tulterhelte volna a képet s a szenny és nyomor tulságával keltett volna visszataszító benyomást. A csoport feláldozásával a művész könnyed és pompás architektúrának csinált helyet, mely méltó egy királyi lény palotájához, emeli a hangulatot, s bizonyos előkelőség elemét viszi belé a jelenetbe.

3. A három egyenes egyenközi vonal, melyet az

ülő nő vállaihoz támasztott hosszú bot s a felette levő koldus mankói képeztek, oly hiba volt, mely előnyös kijavítást nyert az utóbbi alakjának megfordításával, mely igen festői mozdulattal megoldá.

4. A mosakodó gyermek mögött álló két más gyermek szintén felesleges alakok voltak, melyek semmi lényesebb magyarázattal nem járultak az első által már amugy is eléggé kifejezett alapgondolathoz, kivéve azt, a melyik fejét vakarja. Murillo elhagyta őket, csak a fejnek a bépkollos jellemző vakarását tartotta fenn egy más alakban, mely a kép tuloldalán gyermek helyett felnőttest ifjút tüntet elő, arczán a hülyeség egyéb jellemző vonásaival.

5. A két felesleges gyermekalak törése helyet enged egy második nőcseléd behozására arany vizeskancsóval, a mi lényeges eleme a kompozíciónak, mert a másik nőcseléd csak egy tálcát tart kezében orvosi szerekkel. E szép nőalkal való kiegyensúlyozása nagyban emeli különben is a kép hatását.

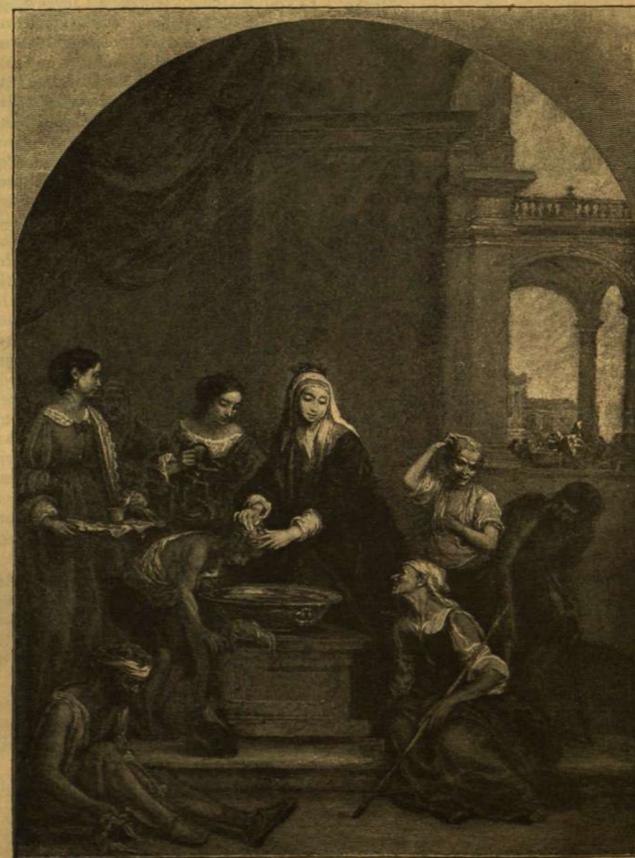
6. A háttérben álló öreg nő ez új alak miatt kevésbé láthatóvá válik, és rögzített szemüvegét visel, holott az első képen mozgatható szemüvegeket emelt szemébe.

7. Murillo csoportosításának pyramidalis jellege határozott kinyomtatást ölt a kész műben, holott a vázlatban nem volt rá suly fektetve. A királylány feje most a pyramidalis vonalak csúcását képezi, míg a hülye ifjú feje a jobb felől al-pyramidnak a csüspontja.

8. Igen sok egyenes vonal és szögletes forma hátrányos a kompozícióra nézve. Ezért kisebbítette a mester második képen oly jelentékenyen a medencét tartó emelvényt, melyen a könyörület mély végbe megr.

9. Az egész festmény alapeszméje természetesen a szent királylány irgalmas cselekedete. De milyen szerencsésen emeli ki ezt a gondolatot a kész művön egy csekélyke változtatás! Az első képen a szent nő alátékt keze művére. A második képen épen az mutatja önmegtartó cselekedetének érző lélkében nyilatkozó fájdalomosságát, hogy fejét elfordítja, míg kezei nem szünnék meg tenni azt, a mitől érzelmei visszariadnak.

10. A régi egyházi festészet mestereinél nem ritka dolog volt, hogy a művész képen, melyen valamely szentnek életéből vett epizódot tárgyalt, az elmosódó háttérben a főjelenet zavarása nélkül ugyanazon szent életéből egy más pótlo jelenetet vett föl. Így látható Murillo képen is jobb felől a mely háttérben az a jelenet, mikor a szent királylány kiszolgálja asztalánál a koldusokat.

MURILLO «SZENT ERZSÉBETE».

11. A tálcát tartó nő draperiája egészen megváltozott a sötét színű palást elhagyásával, a minék helyébe széles öv jött, s elől oldalt megköte, s fényes színi széles szalaggal a hatás élenkítésére.

12. Bár a metszetben nem vehető ki, meg kell még említenünk, hogy az első kidolgozás szerint az ülő öreg asszonynak kék deréka, vörös szoknyája, és olábe vetett barna palástja volt, míg a második kidolgozásban ugy a derék, mint a szoknya kék s a palást vörös.

Mint látjuk tehát Murillo Szent Erzsébeta nemcsak a képzőművészet egyik hasonlíthatatlan remeke, de egyszerűségi rendkívül érdekes kuriozum is, melynek tanulmányozása a művészi alkotás egész világának titkait fed fel.

LEVÉL MEXIKÓBÓL.

Leon (Mexikó), 1889. október 5-ikén.

Tisztelt szerkesztő ur! «Hivatlan vendégnek ajtó megett a helye» — mondja egy magyar közmondás, ha még jól emlékszem a magyar közmondásokra, ennél fogva a hivatlan levélnek a papiroskosárba kell kerülnie. Kerül-e vagy nem, az bizony már nem az én gondom, de hogy hogyan jöttem a megírásához, azt mégis csak elmondok.

A múlt napokban gyengélkedés folytán szobámba zárva kellett maradnom, egyetlen honfitársul egy öreg hegedűm van, s miután azon elhuztam valamennyi öreg magyar nótát, a melyekre emlékszem, elővettem egy kis faladát, hogy abban a régiségeket újonnan rendezzem. Régiségnak nevezem én azokat az öreg papirosokat, a melyeket már egy pár év óta ebbe a kis faladába dobok. Ebben a faladécskában vannak öregebb és újabb magyar lapok, oláhból fordított rosz versek, nyugták, postautalványok, levelek, és számtalan kisebb-nagyobb papirosok és ezüdlak. Némelyiket át is futom, s mily különös érzés, ha például egy tíz év előtti levelet ismét elolvasunk.

Egy bukaresi levél azt mondja többek közt: «Mily szerencés leszel te, barátom! elmondhatod, hogy a Fekete tengerből a Csöndes-tengerig láttad a világot!» Egy párisi levél mondja: «milyen büszke lehetsz, ha az öt élő nyelvéhez, melyeket beszélsz, még egyet hozzá tanulhatsz!» Egy bécsi levél: «Mit nem adnék én, ha a te helyedben volnék, annyi idegen országot és messze földet megismerhetni; a legelső hely, a melyet fölkeresnék, Queretaro volna». Végre a magyarországi levelek közt: «Isten vezessen, és oltalmazzon kedves fiam, menj, tanuld a világot ösmerni, csak ne felejtőd öreg anyádat!»... Egy másik papirosdarabon: «Örömmel vendüjk fia levélküldeményét», stb.

Mind ezt tíz hosszú év előtt mondták és írták! Az egyetlen, a ki még most is ismétli tíz év előtti véleményét, az az anya. Irok is neki, a mit csak tudok; azután irok feleletül ama kis ezüdlára is, a melyben azt mondják, hogy elvárják leveleimet. És miért ne? Talán mert már tíz éve elmúlt? Hiszen «a mi késik, nem mulik», aztán tíz év alatt már más valamit is lehet írni!

Iten köztársaságban vagyunk, itt minden ember polgár (cincadano) és senki sem törődik a nemes, nemzetes, vitéz, tekintetes, nagyságos, méltóságos, kegyelmes, fonságos és Isten tudja hány ezer mérföldnyi hosszúságu címekkel, mint az én kedves anyaföldemen. A monarkhiákban ha az iskolamester fiából csizmadia lesz, már felig lenézik, magam is tapasztaltam a következő esetben.

1873-ban volt az az év, a melyben rám is rákérült a katonai szolgálat sora. Bukarestből felutaztam Szegedre, szülővárosomba, és ott az illető katonai hatóságnál jelentkeztem. Öten-hatan voltak a teremben. Mi a neve? kérdezte egy öreges, vastag, tisztességes külsejű ur. Nevem megmondása után felnyitott egy félmérföldnyi nagy könyvet, és egy pár perc múlva megtalálta abban a nevet. Először hosszasan nézte a születési jegyzetet, aztán hosszasan rám nézett, mintha kételkednék valamiben és végre egy rövid kérdés: «Foglalkozása?» — «Czukrász», feleltem. Erre az öreges vastag ur, és a többi kisebb-nagyobb uraságok egymásra néztek, és olyan gúnyszerű mosolyosultottak egymás közt valamit. Következtek egy szó nélkül a hivatalos formulák. De az a gúnys susogás, az a valami, olyan vörössé tett, mint egy rák. Mi is lehetett egyéb az a valami, mint hogy: «Ez annak az urnak a fia, annak a nagy uniformisornak a fia mesterember!»...

Itt Mexikóban ez másképen van, a világ itt nem olyan rang-köros. Itt akárkivel ezereónia nélkül lehet beszélni, még ha a legnagyobb ur is. Mikor egyszer a mexikói Egyesült-Államok elnökénél, Manuel Gonzáleznél voltam, ezen ur oly barátságosan beszélt velem, és oly barátságosan adta a bal kezét (jobb karja hiányzik), a mint semmi esetre sem adta volna egy porosz altiszt.

No, de nem akarom ezzel mondani, hogy itt Amerikában minden arany, és hogy csak itten található minden jó, és semmi ottthon, a jó Magyarországon! Már husz éve körülbelül, hogy külföldeken vagyok, különféle nemzetek közt, és husz év után elmondhatom, hogy mindenütt talál ember valami kifogásolni valót, és mindenütt talál valami utánozni valót. — Az európaiak egyáltalában és még nagy részt azt hiszik, hogy az «Amerika» szó csupa arany. Ez bizony nem igaz, és nagy csalódás.

Mikor 1880-ban ide jöttem Mexikóba, hát egyszer utközben beszéde eredtem egy csoport fiatal francia fiuval. Én biztos helyre utaztam, ők még nem tudták igazán, hogy hová mennek: sem mesterségük, sem másféle tudásuk nem volt, magyaráns mondvá, faragatlanok voltak. E fölötti tündősemdben megkérdeztem egyiköket, hogy hát mi végre jönnek Mexikóba? «Pour faire fortune» volt a válasz! — szerencsét próbálni!

Hogy mindannyian «fortune»-t csinálnak itten, az bizony nem igaz. Ime itt vagyok magam is. Már tíz éve vagyok itt és még sincsenek kincseim. Élek úgy, mint akárhol is élnék. Itt az igaz több pénz keres az ember, de többet is kiad. Mert mi hasznom van belőle, ha egy hatos helyett egy dollárt keresek, és egy jó pohár bor mindjárt egy fél dollárt kóstál? Az egyetlen, a mi itten előnyösebb, hogy eme világ részben az élet egy kevéssel tűrhetőbb, mint a szigorú Európában, főképp a kellemes éghajlat miatt.

New-Yorkban megjelent egy magyar lap. Valahányszor ezt a lapot olvastam, mindig mérgeződtem, mert szerinte csak egy ország van a világon, és az az Éjszaki Egyesült-Államok. Szerinte Magyarország minden kicsinyes, minden rosz; csak az említett államokban nagy minden, dicső minden, csupa erény minden. Hogy az Éjszaki Egyesült-Államok föllendülése századunk legnevezetesebb esodája, és hogy ezen Egyesült-Államok pénztára a leggazdagabb, mert nincs ország, a melynek kasszájában annyi száz milliom tallér heverne feleslegül, ez mind tény és bizonyos, de hogy ottan minden dicső és erény, az mesebeszéd. Mert bizony ott ép olyan romlott emberiséget találhatni minden lépten, és az élet minden lépészetén, mint akárhol.

Különösen az éjszaki-amerikai igen különbözik személyiségében az idevalóktól. Például az idevalóknál (mexikóknál) spanyol modor uralkodik, minden szavak finomság; az éjszakiaknál, legalább nagyobb részben, minden rideg, rövid, gyakran durva is. Számtalanszor láttam Mexikóban a legnagyobb kávéházakban, hogyan viselik magokat ott az éjszaki-amerikaiak; a székre ülnek, és két lábukat az asztalra teszik! Mit mondana ehhez Kugler ur Budapesten?

Még azt is meg lehet engedni, hogy az európai kivándorlás nagyobb része az éjszaki-amerikai Egyesült-Államokba tódul. Az oda bevándorló népek kevés idő múlva összekeverednek, és megamerikaisodnak. Talán bizony még a nagy számban levő magyarok is. Ezt onnét következtetem, mert az utolsó időkben intéztem egy levelet magyarul a legnagyobb magyar házhoz, a mely ott van; levelem üzleti volt ugyan, de ha csakugyan magyarok, felelhettek volna magyarul. Fájdalom, angolul feleltek, a mire én aztán spanyolul írtam vissza.

Itt Mexikóban sokkal kevesebb idegen van; főképp magyar. Az egész Mexiko nagy területén, mely négyezer oly nagy, mint egész Franciaország, nem ismernek több magyart, mint valami hatot! De még ennek a hatnak a fele sem magyar nemzetiségű.

Bizony nem is volna csuda, ha lassacskán elfelejténem a magyar nyelvet. Mikor néha-néha Magyarországból valami öreg lapot kapok, hát azt kétszer is elolvasom, még pedig az utolsó betűig, még a tyukszemvágó hirdetését is, egészen a nyomdatulajdonos nevéig. De bizony sokszor feltűnik, hogy magyar lapokban több idegen szót találak, mint saját leveleimben. Ugyan, ha én helyettem egy csik-tapolcai jó ember olvasná eme lapokat, vajon kitalálná-e,

hogy mit jelent például: «morfondirozni», «tmozáns», «jég-lavoir», «lokalitás», «kompromittáló», «aktualis» stb. stb. — Tehát nekem is megbocsájtható, ha rosszul irok, hiszen már annyi év óta alig beszéltem egy pár magyar szót. Annyi biztos, hogy az itt levő idegenek nem formak oly hamar az itteni uralkodó nemzetiségekbe, mint az éjszaki Egyesült-Államokban.

Es végre is, ha az Amerikában élő magyar magyar akar lenni, hát az csakis saját maga magának lehet, mert valódi nemzetiségét senki sem különbözteti meg. Az éjszaki Egyesült-Államokban van sok magyar, van nagyon sokkal több tót. De hát itt az mindegy! Egyiket is, a másikat is «hungarian»-nak nevezik. Mexikóban a magyarokat egyáltalában a németek közé sorozzák.

Dél-Amerikában, főképp az argentinai köztársaságban szintén nem kevés számú magyarság van, legtöbb számban azonban, fájdalom, a szép nem. Szegény Magyarország! meddig nem ér el ez a te kiviteli árucikked?

Mikor a fővárosba (Mexikóba) megérkeztem után alig egy pár napra észrevettem, hogy ugyanazon utcában, a hol én laktam, egy első emeleten egy nagy fekete fatábla van, és azon félröfny nagy fehér betűkkel írva e szó: «Kosuth» — hát a szívem is megrezgett láttára. Kosuth! Es ki lehet ez? — Hát ki lehetne? Egy harminczas éveit élő nő, divatárúsnő, ki vasár-és ünnepnapokon a nagy sétatérken megjelenik, «à la dernière mode», egy arasznyi kis fehér kutyával a karján. Ne tessék csudálkozni, ha nem kerestem kellemes ismeretiséget! Különben is megtudtam, hogy ez a magát «Kosuth»-nak nevező kisasszony francia. — De nagy szüdbagor mégis ez a világ!

A múlt években történt. Olvasom az itteni fővárosi lapokban az ujdonságok között: «Egy körülbelül 35 fejből álló magyar kivándorló esapat érkezett meg, és a főváros környékén telepedett le, derék, jó kinézésű emberek, jó munkások.»

Aztán valami három hónap múlva ez a nee v zett «magyar kivándorló csoport» ide is elérkezett, Leonba. Hát kik volnának mások, mint cigányok? Mikor itt az utcán a négy nagy eszimas, pörgekalapos, bunkósbotos és zöld dolmányos barna embert megláttam, messziről ráismertem a földiekre! Ezt az ismeretágot nem volt szükséges a «Theresianum»-ban, sem pedig «Saint-Cyr»-ben tanulmányozni! Elegendő, ha szegedi vagyok. — No aztán — a «földik» hozzás is bejöttek.

Miután vásároltak a legjavából, és végre a 25 krajczáros finom szivarra rágyújtottak, hát természetesen a beszélgetésre is rákerült a sor. Miért tagadnám? Már égtem a vágtyól egy pár szót magyarul beszélhetni, és ha cigányokkal folyt is, de mégis oly jól, oly édesen éreztem azt a felőrai üstfoltzó neveltségű társalgást (ha társalgásnak lehet nevezni), hogy szinte a lelke is ugrándozott volna, ha lábai lettek volna. — Ott ült a vajda, annak fia, őcsese, bátyja! fitestvére és az egész halom ember minden pereputya. Az egyik (a legbetyárosabb) itt meg is házasodott; Mexiko szép országának egyik el-felejtett sarkában elvett egy kis mexikói parasztleányt. Még meg akarom említeni, hogy az egész csapat ember «polyglotta» volt, azaz beszéltek angolul, francziánul, németül, spanyolul, oláhul, stb., a mit legrosszabbul beszéltek, az a magyar volt, és még hozzáragasztom, hogy a mit magyarul beszéltek, minden harmadik szó betyárkáppláros «Isten ugyse», «Teringette» meg «Terremtette» és «Jézus-Máriás» borssal volt fűszerezve.

Másnap aztán megjött a komaságnak a szép neme is. Azok is meglátogattak. A főszemély a vajda anyja, felesége, vagy nem tudom miféle hozzátartozója volt. No ez itt sem hagyta el ősei mesterségét. Nem a lopást akarom mondani, kegyes engedelmeivel, hanem azt a rózsaszínű jövőt, a mit az ember tenyeréből kijósol. — Nekem is jószolt. Hittem is, hogy ne hinnék az utolsó ítélet trombitáinak szétrepedésében a sok belefújástól. Azt mondta ez a öreg anyus: «Hát édes fiam, urasága én hát a mizis hitben ván, és az ő szíp kis felesége jú reményben ván, suk pinze lesz», stb. stb. A hetekből évek lettek, a remény elrepült, és a «suk piz» el nem jött! A mi igazán megmaradt, az a méz. A vén cigányasszony minden esetre sajtóhibát követett el, mert «mézes-hét» helyett «mézes-év»-et kellett volna jóslnia.

Azután beszélgettem a «Jóska» fiatal nejevel, a Sayutla-i kis mexikói menyecskével. «Már tudok ám egy kicsit magyarul is», mondá nekem ő (szegényke!) spanyolul, és el is kezdett egy pár szót mondani, a miből én épen annyit értem, mint a mennyt az egyiptomi pyramis értett volna belőle, csak következtettem, hogy ez talán a «czigány nyelv». «Oh, nagyon jól van! — mondám neki (szintén spanyolul), nemsokára oly jól fog magyarul beszélni, mint én!» Miért is rabolnám el szegény teremtés álmát? Hisz az élet boldogsága csakis álom. — Továbbá kérdezé a menyecske: «És az ön édesanyja él-e? Magyarorszában-e? Ugy-e bár, úgy öltözködik, mint én?»... «Igen is, — feleltem, — épen úgy, mint ön», és aztán jobban szemügyre vettem öltözési módját. Leírjam-e? Ugy hiszem, hogy ez fölösleges, elegendő tudni, hogy cigányok öltöztették föl, vörös fejkendővel, vörös-sárga-kék szoknyával, és Isten tudja, mily különös módon. Szegény anyám! Ha hallottad volna, miképen hazudtam, elszegényletted volna magadat miattam; de hát, ismételem, miért raboljam el ennek a szegény leánynak szép álmait, hisz ugy sem tartanak örökké!

Igen. Ebben az életben, ezen a világon minden álom. Álmodnak az emberek, a nemzetek, az egész föld.

A magyar nemzet is álmodta, hogy lesz egy magyar érzésű, magyar nyelvű királya, hogy lesz egy Rudolfa, míg közbejött az ébredés, a halál. Egyesek meghalnak ébredve, mások felébrednek meghalva. A mi ott oly borzasztó nagy gyászt és rendület okozott, és oly nagy változást vont maga után; a miről ott minden lap, a legnagyobbtól a legkisebbig teljes tele írva jelent meg napokig hetekig, az itten csak olyan kis ujdonság volt, a táviratok között, két-három sor, és másnap már senki sem beszélt róla. — Ott az ő törvény, vagy hagyomány már kijelöli, ki következzen a nagy székre, ki veszi kezébe az országok és nemzetek sorsát. Itt nem. Ha az elnök meghal, a felsőház elnöke veszi át az elnöki széket, míg a népválasztás új elnököt állít fel. Miután a népválasztás megtörtént, a felső országház kijelenti, és a választást törvényesíti; azután katonai pompával és dobszóval kihirdetik az országban. A nép a választásoknál nem használja a fehér, vörös vagy zöld tollakat, de mégis választ, s miután megtudja, kit választott, tovább álmodozik. A választott elnök, ha ébren álmodik, négy évig élvezi a magas állást; de ehhez a négy évi magas álláshoz oda csatolták az új törvényt, azaz ugyanazon elnök újválasztását; így az állam fejének álma 8 évig, s innét tovább tarthat.

Semmi sem új ezen a világon, de semmi sem öregehdetik meg annyira, hogy ismét szőnyegre ne kerüljön. Az utolsó időkben az idevaló lapokban ismét sokat beszéltek a boldogult Miksa császárról, a queretari gyászszertől s az arra vonatkozó történetekről. Végre a kormány hivatalos lapjában megjelent az a levél, vagyis inkább történelmi okmány, melyet Escobedo tábornok a Queretaro ostromló hadtestek főtábornoka azon időben adott be az elnöknek, s mely levélben körülményesen írja le azon történet minden pontját és lefolyását, olyképen, a mint a világ azt mostanig nem tudta. E levélben bebizonyítja, hogy Lopez nem volt áruló, hanem egész egyszerűen Miksa császár küldöttje; továbbá, hogy maga Miksa császár ajánlotta a városnak mindenestől feladását, azon feltétel alatt, hogy ő személyesen visszautazhasson Vera-Cruzig, és onnét visszautazhasson Európába. Hogy miért halgatott ő erről husz évig, azzal okolja, hogy Miksa császár kérte, miszerint eme ajánlatát nyilvánossá ne tegye, vagy legalább nem addig, míg Sarolta császárné él. Ez utóbbi előhalott, minden reménye nélkül a föléledésnek, nincs többé ok a valót elhallgatni. Más lapok (a klerikális párt) ezt megakarták czafolni, és e felett egy ideig hosszas hírlapi viták folytak, míg végre még sem czáfoltak meg semmit, és ezzel a história is elhallgatott.

Azt lehet mondani, hogy most az egész ország teljes békében van; és csakis e béke következtében juthat előbbre, és élvezheti a civilizáció nagy áldásait. Hetvenkilencze éve, hogy új Spanyolban a mexikói Egyesült-Állam, és önálló, szabad ország. De minde hosszú évek alatt, melyek nagyrészt belzavarokkal és forradalmakkal jártak, nem haladt annyit előre, mint az

utolsó tíz év alatt. Az egész ország ébredni kezd. Mindenütt vasutakat építenek, táviradk, telephonok (nem tudom a magyar nevét!) villam-világítás stb. stb. ujdonságok rendeztetnek be ugy a kisebb, mint a nagyobb városokban. Hetvenkilencze év hosszú idő, de egy újonnan született országnak, egy nemzet életének még igen rövid, s azért el lehet mondani, hogy Mexiko most születik; «nem volt, de lesz.» Tekintetbe véve a béke-időt, és a rendet a kormányban, a külföldi tőkék is inkább igyekeznek pénzüket Mexikóban jó haszonnal elhelyezni mindenféle vasuti, bányai, banküzletekben stb.

Mexiko az utolsó statisztika szerint körülbelül tizenegy millió lakossal bír, a mi bizony igen kevés, tekintetbe véve borzasztó nagy területét. Ha az ember itten vasuton utazik, hát mért földnyi területeken fut keresztül, a hol az ember kéz munkájának semmi nyoma sincs. Pedig ez az ország a világnak egyik leggazdagabb része. Itt van arany, ezüst, ólom, vas, réz, kőszén, mindenféle finom fémek; a föld termékeny, a hol az európai földmives 14 napig dolgozik, itt azt a munkát egy nap alatt el lehet végezni. Itt terem a világ legjobb kávéja, és a legjobb vanília. Kakao is bőségben van, de nem oly jó fajta, mint a délamerikai. Mi a dohányt illeti, itt az országban terem a legjobb, a mit Amerikában lehet találni, a kubai dohány kivételével.

A mi az ország egy részében hiányos, az a víz. Aztán a mire ép annyi szükség van, az a bevándorló, munkás és tőkepénzes ember. Mert a mexikói természetesen nem bír spekuláló (nem jut eszembe a magyar szó!) elmével. Van itt számtalan dúsgazdag ember, a ki pénzét elássa, maga pedig vászongatyában, vagy bőrnadrágban és olcsó szalmakalapban jár, csupa paszulyt meg tortillát* eszik, és hozzá vizet, vagy pulque** iszik. Csak az utolsó években kezdik lassacskán megérteni, hogy a pénz a ládában bezárva nem fiadzik. — Az igaz, hogy a bevándorló külföldiek, ámbár Amerika minden részébe tódulva jönnek, Mexikót alig keresik fel. A kormány által rendezett bevándorlás pedig ugy szólni soha sem sikerült, vagy pedig rosszul. Az első kolonizáló kísérlet az ötvenes években történt, francia családokkal, kik Goatzacalco (Vera-Cruz környékén) térségein telepedtek le, és igen szerencsétlen véget értek. Az utolsó pedig olasz családokkal történt, kik Morelos állam földjein helyezkedtek el; ez a kísérlet sem hozta meg a reményelt eredményt. Az utolsó időkben kötött a kormány szerződéseket észak-amerikai telepítőkkel. A kitűzött helyek Mexiko északiból részben, Alsó-Kaliforniában vannak. Máiig azonban ez a telepítés sem sikerült teljesen.

Bizonyos dolog, hogy nagy hasznára váland Mexikónak az, hogy a párisi világkiállítás nyilvánosan részt vett. Ott milliók látják és szemlélik a messze föld dugzagdagságát, és hihetetlen, hogy mindennemű vállalkozók és pénzes emberek, kik eddig Mexikót vagy nem, vagy csak félig-meddig ismerték, fel ne bátorodjanak az idejövésre. Ha a világ tovább tart, mint a mint eddig tartott (Európában akarom mondani), lehetetlen, hogy az öreg Európa egy része Amerikába ne jöjjön; a fők, és az teljesen elégséges is erre, az «uniformis meg a puska». Az a borzasztó kényszer, az az örökös honvédelem egyike a főindoknak, a miért az európai más hazát keres; ha nem is a szó teljes értelmében a puskavisselés, de mindenekeset annak következményei. Honnét veszik azokat a milliókat a melyekkel a hadi költségeket fedezik? honnét? Az mind a nemzetekből kerül elő, a népből, abból a népből, a mely az ország pénztárát töltögeti s maga a koldusbottal marad. No jöjjenek is, de nem azzal az álommal, hogy itt mindjárt kincseket találának. A ki kivándorol, gondolja meg, hogy mindenütt dolgozni kell, a mig valamihez jut, mert ha nem, hát jobban teszi, ha otthon marad.

* Tortilla: török-buza vízzel megmázsolva. Ebből a tézstaféléből kerek, palacsinta-formájú lepénykék készítenek, a melyeket egy megmelegített cserepen félig meddig megsütnek; ez az ide való kenyér; jó izli és tápláló. Péknél süttöt kenyeret nagyrészt csak az európaiak esznek.

** Pulque: a Magney (kaktus-féle növény) leveleiből kivont, fehères nedv, mely eleinte édeses, később azonban erjesztés által erősebb ist kap s borzasztóan részegít.

Eszembe jut egy história. Van itten egy jó barátom. Gazdag földesur. Nem azért barátom, mert gazdag; de barátom azért, mert ez egy igen mély gondolkozású, okos ember. Gyakran hosszú ideig beszélgetünk a világ malomkerékének forgása felett, ő Mexikóról és én Magyarországról. Egyszer többek közt eszembe jutott a kolonizáció. Leírtam neki, olyan jól, a mint csak tudtam, a magyar földmivest. Egy pár nap múlva el is készítettk a plánumot, hogy hogyan és miképen, hol és mily feltételek alatt lehetne itt egy szép kis magyar falut (melyből később város leend) teremteni, természetesen a kormány segítségével. El is mentem a kolonizáló plánummal az állam főnökhöz, és annak megmutattam. Tetszett neki a terv, és azt mondta, hogy ő részéről támogatni fogja; de szükséges, hogy a garmat-miniszteriummal rendezsem el az ügyet. Elmentem oda is. Mikor már a léposón voltam, csak akkor jutott eszembe, hogy valamit elfelejtettem. Elfelejtettem ugyanis abban a szép álomban, a melyben egy kis magyar várost láttam, elfelejtettem, hogy — hogy szegény ember vagyok, hogy nem bírok ezerekkel, a melyekkel ilyen emberkeskedést végre hajtani lehet, és nagy summákat nyerni. «Nem, nem, — mondám magamban, — tépd össze terveidet, és hagyd szegény földiedet otthon, veszenek és szántsának, hajtsák hatókrüket az édes magyar földön, és ha egykoron eszükbe jut az az édes, ámbár elég keserű földet elhagyni, ne te légy az, a ki őket onnét elszakítja. Ez az üzlet nem neked való! mert neked szíved van, és ha rosszul sikerül, lelkiismereted nem állandja ki honfitársaid átkát!» És visszajöttem a nagy házából! Felébredtem, és majdnem sirtam. Vajha olvasná el ezt a pár sort sok magyar ember, hogy az esetre, ha valaha telepítvényt ajánlanak neki, először is ösmerje meg jól azt, a ki ajánlja, azután gondolja meg jól, hová megy, és mit tesz? mert kijönni könnyű, nagyon könnyű, hej, de visszamenni, az aztán a nehéz!... Épen ezen a ponton vagyok magam is. Mi az a szülőföld, mi az az anya, a ki magyarul sir, és a magyarok Istenéhez beszél, azt í, kedves honfitársaim, nem tudjátok! — Jöjjetek ide, és miután itt lettelepedtetek, hallgassátok meg az emlékezet néma susogását, álmódjaitok a gyermekkori helyekről, énekeljétek el — a hol senki sem hallja — egy bus magyar nótát, és akkor fogjátok csak megérteni, hogy mi az a szülőföld; hogy mi az az anya, a ki a tengeren túl sir, és szomorúságában hervad! Tovább nem írhatok, mert itt szívemnek leggyengédebb hurja rezdul meg.

SENNOR VILMOS.

A GÖRÖG TRÓNÖRÖKÖS ESKÜVŐJE ATHÉNÉBEN.

Lapunk közelebbi számaiban már megemlékeztünk arról a fényes esküvőről, midőn október hó 27-én a spártai herceg, a görög trónörökös, nagy kiterjedésű fejedelmi rokonsága jelenlétében nől vette Zsófia porosz királyi hercegnőt. II. Vilmos császár testvérhugát. A német császár és neje, az angol trónörökös és neje, az orosz czár fia és számos más kitünőségek megjelenése oly nevezetessé tette ezt az esküvőt, hogy Európa művelt közönsége figyelmét teljes mértékben magára vonta. Nem kell tehát mentegünk, ha most újból bemutatunk az ünnepélyességek-ből egy részletet, annyival kevésbbé, mivel jelenleg képnünk épen a följelentet, a magasrangu párnak az athéni székesegyházban a keleti görögök föstörtartása szerint végbement esküvőjét ábrázolja élethíven, egy jelenvölt angol rajzolónak a helyszínen történt fölvétele után.

Gyönyörű szép idő kedvezett az ünnepnek s az előrehaladt évszak daczára a menyasszony könnyű festői öltözetben s narancsvirág-koszoruval nyílt kocsiában mehetett a székesegyházba. A görög hadseregéből s a hajóhadból kiválogatott katonák alkották a sorfalat a királyi palotától a székesegyházig, melynek kapujánál a tengerészeti akadémia növendékei foglaltak helyet. A templomban Görögország érseke végezte az egyházi szertartást egész sereg lelkes segédkezése mellett, kik mindannyian fényes aranyozott öltözetben s teljes egyházi pompában jelentek meg.

A görög király, tekintettel vendégeire, ugy intézkedett, hogy a rendezes szokott szertartás ezuttal valamivel rövidöb legyen, do még így

is nagyon fáradságos volt ez a nyugoti szertartásokhoz szokott fejedelmeknek, különösen azért, mert a görög templomokban nincsenek székek s a nagy forrásban folyvást állaniok kellett. A menyasszony mögött ifjabbik fiú, Henrik porosz királyi herceg s két unokatestvére, a walesi herceg fia állottak; a völégény mögött sógora Pál orosz nagyherceg s a saját két testvér-öccse. Ezeknek az árasztó szerep is jutott, hogy az egész szertartás alatt két súlyos esküvívi koronát kellett a völégény és menyasszony feje fölé tartaniok.

A boldog pár, az egyházi szertartásnak megfelelően, kezében égő viaszgyertyákkal, háromszor kerülte meg az oltárt, háromszor kóstolta meg a megáldott bort s háromszor csókolta meg a bibliát. Valóságos öröme volt tehát mindenkinék, midőn a «Te Deum» végre fölhangozott s az új pár a künn várakozó nagy tömeg hangos eljénése s harangzúgások között elhagyta a székesegyházat. De még ezzel nem végződött be az esküvívi szertartás. A palota kápolnájában dr. Kögel, berlini udvari lelkész várakozott reájuk s protestáns szertartás szerint is megáldotta frigyüket. De ez már rövidebb ideig tartott.

A MÜCSARNOK KIÁLLITÁSA.

November 15-ikén nyílt meg a műcsarnokban a kiállítás, az idén később, mint máskor, mert az előbbi években október elején kezdődött a kiállítás, de azaz mindig együtt járt, hogy művészeink a kiállítás első részében kisebb számmal vettek részt, addig pedig a külföldi művek uralkodtak. Ennek oka az volt, mert művészeink a nyári tanulmányok feldolgozásával vagy nem készültek el októberre, vagy külföldi kiállításokon voltak elfoglalva. A képzőművészeti társulat tehát november közepére tette a kiállítások megnyitását, hogy művészeink egyszerre lépjenek föl.

Az idén nincs Munkácsy-díj, de vannak egyéb jutalmadíjak. A kiállításra a művészi körök jól készültek. A külföldi művészek érdeklődése is évről-évre növekszik. Oly nagy tömegben érkeztek a festmények, hogy lehetetlen volt elhelyezni a műcsarnokban. A jury tehát nagyobb szigorral válogathatott. Így is alig tudtak helyet találni a közel 500 festménynek és szobornak, melyely a kiállítás megnyílt.

A szoborművek az egyik folyosón találtak helyet, de még több festményt is kellett oda szorítani. A másik folyosót az aquarellek töltik be. Ezek csaknem kivétel nélkül külföldi művészek-től valók, mert a festészet ez ágát nálunk nem művelik. A sokszorosított művészetnek is csak két képviselője van: *Doby Jenő* rézkarcban készítette el gr. Andrásy Gyula arcképét Benczur festménye után, s mellette *Bálint Bendek* fametszeteket állított ki, köztük azt a hangulatos szép képet, mely lapunkban most, nov. 3-án «Hallottak napja» címen jelent meg.

A szoborművek az arcképezésnél, vagy a genre figurális csoportjainál maradtak. *Róna József* (egy kecskelábú vén Faun az ölélen ellen szabadkőz nymphával), ifj. *Vastagh György* (a pápai honvédelmekre szánt bronz dombormű), *Tóth István* egy bibliai jelenettel (Tóbiás buszja, reliefben) *Senyei Károly*, *Szász Gyula*, *Szécsi Antal*, *Szárnozsky Ferenc*, *Révai Adolf*, *Bányai Ferenc* képviselik a fejlődő szobrászatot. Közben külföldi művészeket is találunk, többnyire kis szobrocskák, melyek szalonok díszítésére szánják.

A kilenc teremben kizárólag festményeket helyeztek el. Több már el sem fért volna. A felül legátított nagy terem van fentartva most is a leghatásosabb műveknek, a nagyobb kompozícióknak, s itt sokáig kell időzni, míg végig nézzük — és élvezzük is — a hazai és külföldi művészek alkotásait. De a többi terem is gazdagok.

Festőink nagyrészt vesztet a kiállításra, s kivált az ifjabb nemzedék sűrű-forog. Az életképek a tulnyomók most is, s kivált a falusi élet szolgáltatta a motívumokat. A történelmi és drámai tárgy is inkább van képviselve, mint a múlt években. *Than Mór* veterán művészeink a honfoglalás eseményeinek és allegorikus emlékeinek ciklusát kívánta egybe állítani egy színpadon. *Greguss Imre* a szabadságharc két epizódját festette meg. *Margitay Tiharmé*, az élet vidám és tréfás oldalának e hivatott festője is megkísérelte erejét egy drámai tárggyal. «Oltár előtt» a szíme, a jelenet pedig az,

mikor az esküvőre megjelent völégény elé lép az elhagyott, elcsábított lány, öreg anyjával együtt, s emlékezteti hűtlenségére. A kifejezés sok erejével festett drámai kép mellett ott van Margitay igazi forrásából merítve a «Mézes hetek» egy élénk mozgalmu sok humorral festett családi jelenet. Férj és menyecske a kávé mellett összedörögtek s a férj távolra húzódva az asztaltól, úgy tesz, mintha egészen belemélyedt volna egy újság olvasásába, míg a menyecske az asztalra borult le. Epen ebben a pillanatban lép be az anyós. A szobalány pedig nevetve távozik, mintha mondaná: most lebet még zivatart.

Fesztay Árpád vitta ki magának a tárlaton az első helyet a komoly koncepczióival, a tartalmas stíllal és a fényes színekkel. Bibliai tárgyat dolgozott föl, életnagyságú alakokkal. «A kesergő asszonyok Krisztus sirjánál» — ez a festmény címe. A kóllapán lefedett sír körül a három áhitatos nő, mely fájdalomtól megtörve. Elöl Magdolna, összerokadvá, lesújtva borul a márványra. Areza nem látszik, de alakja szól helyette, fájdalommal, festőileg. Ragyogó vörös haja leomlik; s fehér öltönye hatással emeli a gazdag színeket, melyeket *Fesztay* oly szerencsésen választott össze e nagy képhez. A másik két nő is a fájdalom képviselője. A kóllapon a tövis korona és palma. A táj komor. Ünneplés, fájdalom itt minden. És érezzük a tehetség ama ritka adományát, mely a hideg vásznonról a szívhez képes szólan. A tárlat egyik legszebb műve ez, s egy szép tehetség emelkedése.

Az életképek hosszú sorozatában a szalon és népelet alakjai váltakoznak. A tárgy sokféle, az eredmény különböző; de egyet jól esik följegyezni, azt tudnillik, hogy a durva és izléstelen tárgyat eléggé kerüljük. Pedig meg nem régen a fiatal generáció bőven foglalkozott vele.

Pataky László, ki az élet fájdalmait és a nyomort szívesen keresi esetével, ambícióival festett egy nagy képet: «A templom előtt.» Koldusok állják el a templom kijáratát, nyomorult, rongyos nép. Erős realizmussal dolgozott a fiatal művész, s nem bántuk volna, ha esete nem oly nagyon őszinte.

Roskovics Ignác kecses pendántképet festett népszerűen lett «Piczi piros almá»-jához, melyen egy szöke menyecske anyyi kellemmel kínálja almáit. Az új kép «Talan innánk» s ezen egy szép barna menyecske kínálja a kulacsot. *Vágo Pál* «Husvétli öntözése» rendkívül mozgalmos kép, az öntöző falusi leányokkal, kik egy kocsin érkező fiatal urat támadnak meg dézsával és vedrekkel. Kaczag, nevet mindenki.

Böhm Pál finoman kidolgozott, szép színű életképe egy pihenő cigány család. *Valentiny János* szintén a cigányéletből festett; *Eisenhut* Ferenc a keleti életből egy arab fejedelmnek vitt hadi zászlányt, egy fiatal lányt. *Pap Henrik* nagyobb képe is «hadi zászlány» szintén egy leány, a ki a keleti kereveten sirva borul végig. *Baditz Ottó*, *Ebner Lajos*, *Tolnay Ákos*, *Jendrassik Jenő*, *Peske Géza*, *Aggházy Gyula*, *Szobonya Mihály*, *Tahy Antal*, *Vajda Zsigmond*, *Pállya Czelesztin*, *Szirmai Antal* képeit csak röviden említtük most. *Pállik Béla* (juh nyá) és *Vastagh Géza* az állatkép-genret képviselik.

A tájképek közt *Ligeti* Antal érdemes művészeink egész frissességében több darabbal van képviselve. *Spányi Béla* talán most állította ki legszebb képeit. Különösen szép az «Őszi reggel». *B. Mednyánszky*, *Brodzsky*, *Telpey*, *Tolgyessy*, *Mesterházy*, *Ujváry Ignác*, *Turnóczy Berta*, és még többen igen változatos és szép a tájképek sorozatát.

Az arcképezésben észrevehető *Benczur Gyula* hatása. Az ifjabb festők szívesen követik. A meszternek most is kitűnő művészen gyönyörködik a közönség. Ez gr. Károlyi Gyulánét ábrázolja egész nagy alakban, kis fiával. Elegancia és élet, s e mellett melegség az egész kép. *Vastagh György* gr. Csáky közoktatási miniszter arcképével, *Roskovics* a Gajzágó Salamonnéval, *Balló Ede* a Szilágy Józseffel nemcsak ismerős közéleti alakokat festettek, hanem értékes képet is. *Komlóssy Ede* pedig egy éltes nő arcképével hívja föl a figyelmet. *Sietka Gyula*, *Jendrassik Jenő*, *Burger Lajos* szintén az arcképezők közt vannak.

A külföldi művészek közt elég kitűnőséget találunk. Franciaók, belgák, németek, olaszok nagy számmal vesznek részt a kiállításban. A leg hatásosabb képek egyike a francia *Davant Albert* «Hajótörtek mentése», mely a padlózat fölöz a plafonig fölér. Ez az újabb francia festészet

egyik jeles műve, s a francia állam vette meg. A kiállítás az esti órákban villamos világítás mellett is nyitva van.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Erdélyi országgyűlési emlékek. Történelmi bevezetésekkel. A m. tud. akadémia tört. bizottsága megbízásából szerkeszti *Szilágyi Sándor*. Tizenegyedik kötet. Budapest, 1879. Kiadja a m. tud. akadémia. Az önálló Erdély törvényhozási emlékei itt ritka szorgalommal és szakismerettel vannak összegyűjtve s az anyag java része a bevezetésekben fel is dolgozva, a most megjelent tizenegyedik kötet az 1664—69 években tartott tizenhözöz országgyűlés és kisebb gyűlés tevékenységét rajzolja s az egész kor ismeretéhez rendkívül sok becses és új anyagot nyújt. Apai fejedelemségének korára vonatkoznak a közölt okiratok, levelezések és törvények. A Szilágyi szerkesztette és az akadémia kiadásában megjelenő forrásmunka Erdély történetének egész bányája. Nemcsak Erdély belső jogéletének fejlődését, hanem összes kül- és belügyi viszonyait új világításban tünik fel a nagy vállalatban. A mostani kötet is Szilágyi több ivre terjedő bevezetés nyitja meg, mely az okmányok anyagát összefoglalja s vonzó előadásban összegezi úgy, hogy az érdekes munka nemcsak a történetbúvárt, hanem a művelt közönséget is érdekelheti. A 488 oldalra terjedő kötet ára 3 frt.

Ráth Mór kiadásában több becses munka új kiadása jelent meg, s ezeken kívül a füzetes kiadványból is folytatások. Az érdekes művek ezek:

«A kereszténység első százada Magyarországon», irta Horváth Mihály. A jeles történetírő széles körben adja itt elő a magyarság keresztény hitre való térésének eseményét, mely összefügg a magyar állam megszilárdulásának történetével. A 476 oldal elölgáló kötet ára 2 frt. — «Salomon Ferenc kisebb történelmi dolgozatai», a derek történetírőnek a folyóiratokban és napilapokban megjelent cikkei és tanulmányai 430 oldalnyi kötetben, összeszöntenegy, a mohácsi vész utáni korszak különböző idejéből, s ezenkívül a megyékről, azok alakulásáról, a megyei és városi levéltárakról, a rendi országgyűlések jellemzéséről találunk magvas fejtegetéseket. Ára 1 frt 40 kr. — *Ipolyi Arnold* magyar mitológiai tanulmányai, melyben külön fejezetek foglalkoznak Magyarországon képzőipar emlékeiről építészettel, szobrászattal, festészettel emlékeivel, az ötvös-művekkel. Mindezek kutatásában Ipolyi maradó érdemeket szerzett magának. További dolgozatok: «Régi magyar keresztüknek és Magyarországon címereinek monumentális használatára.» «Egy hazai vidéki régiség-lelet és középkori emlékei vázlatára.» (Héves és Szolnokmegyéről.) «A szihalmi árpádvari magyar pogányokokról való lelet.» «A magyar régiségjár.» A vaskos kötet (576 old.) ára 2 frt. E történelmi munkák új kiadása mellett veszi az olvasó *Ebers György*nek a németek előtt annyira kedvelt történelmi regényirónak «Uarda» című két-kötetes regényét, melyet több év előtt a Kisfaludy-társaság Jónás Jánossal fordított magyarra. Ára 2 frt 80 kr.

A füzetes kiadások közt vannak: *Gróf Benyócsy Mór* életrajzából és emlékirataiból a 29-ik füzete. Ez a Jókai által írt életrajz folytatása, s a Madagaszkár szigetén való letelepedésig halad. — *Deák Ferenc* emlékezete (16—17-ik füzete). A levelezéseket közli és ezekből az 1848—1863 évkörben váltott leveleket kapjuk a két füzeten. — *Benvenuto Cellini életrajza*, olaszból fordította Szama Tamás, 4-ik füzete. — *Shakspeare* illusztrált színműveiből (sajtó alá rendezi Csiky Gergely) is két (71—72-ik) füzete jelent meg, számos illusztrációval. A két füzeten a «Julius Caesar» tragédia ér véget. Mindenik füzete ára 40 kr. — *Dr. Holub Emil* afrikai utasai, (10 és 11-ik füzetek) képekkel, ára egy füzetenk 30 kr. Végül: *Az 1889-ik évi országgyűlési törvények* közt a 3-ik füzete, ára 30 kr.

A prózai műfajok elmélete, irta *Acsay Ferenc* becencs tanár. Kiadta Kókai Lajos könyvkereskedése Budapesten. Nagy munka, melynek terjedelme 790 oldal. Acsay széles alapon tárgyalja a minden irodalomban annyira uralkodó műfaj, a próza elméletét, fejlődését és nevezetes műveit, nem az egész, hanem a retorikát, a szónoklatot, az írásműveket (leírás, értekezés) a történetírást, krónikákat, életrajzokat. Alapul jeles műveket használ, Whately Rikárd és Bain Sándor angol műveit. Tártyalván a mondat és szakasz alkotásait, elméletét, a ritmikusk mondat szabályait, kiemelve az egyes műfajoknál azok sajátosságait, bő példákkal illusztrálja, ki-vált a magyar irodalomból. A magyar könyv ára 5 frt.

Tovisek. Termelte és letépdeste Herman Lipót. Budapest, 1890. Ára 1 frt. — A sok apró vers közl

egyikben-másikban elmés fordulat is akad, de a legtöbb vagy erőszakolt s a minden áron elmenekedni akarás bélyegét hordja magán, vagy pedig úres, semmitmondó. A kötet nyomdai kiállítása különben sokkal több izlésről tanuskodik, mint maguk a versek, melyekből, ha tekintettel nem volnánk lapunk olvasóközönségére, a legdurvább izlésteleenségek példait idézhetnők.

A Balaton és vidéke cím alatt dr. Sziklay János nagyobb munkát írt a regényes magyar tengeréről, környékéről, politikai és közművelődési történetéről, vidékének lakosságáról, gazdasági viszonyairól, természetrajzáról. Célja, hogy az ország eme festői részét minden oldalról megismertesse, egyes pontjait képekben is bemutassa, nem különben a népviseletet. A terjedelmes mű füzetenként a Révai-testvérek bizományában jelenik meg s az első füzete most hagyta el a sajtót, illusztrációkkal. A bevezető rész általánosságban szól a Balatonról, s ezután megkezdődik a részletezés. Az első rész «A Balaton vidéke», mely a földrajzi alakulat leírását kezdi meg. Az illusztrációk közt van: «A Balaton partja napnyugtóról» Mesterházy Kálmántól, «Vihar a Balatonon», *Széchy Gyulától*; «A Balaton Szántódnál», *Mészöly Géza* festménye után; «A badacsonyi-szigeti öböl», s ezenkívül kisebb rajzok. Egy füzete 40 kr. Az egész mű ára 7 frt lesz.

Belényes és vidéke címzmel illusztrált füzete jelent meg Nagy-Váródon. Szerkesztette Hegyesi Márton, a Kárpát-egyesület bihari osztályának szerkesztője. Leírja a nyáron rendezett kirándulást, s annak egyes pontjait (melyek közül kilencet képbén is bemutat), a mezőt, zárdókat, főházakat, csont- és József-főherceg nevű barlangokat, legtebbjéit képbén is bemutatva. Biharfüred, Biharapán, az Útó vízése és Béla vára sok turistát vonzhatnak. Írásban és képbén jól vannak itt bemutatva. Jellemezze találjuk Belényes vidékének faunáját és floráját is. A füzete élé Sipos Orbán kir. tanfelügyelőt írt ajánlást. Ára 50 kr.

A Festus-kodex. A tudomány világban tekintélyes helyet elfoglaló Sextus Pompeius Festus latin szótári munkáját a tud. akadémia kiadta azon kézirat után, melyet II. Abdul Hamid török szultán 1877-ben a budapesti egyetemi könyvtárnak ajándékozott. Ponorí Thewrewk Emil rendezte sajtó alá s az első kötet most jelent meg belőle. Teljes címe: «Sexti Pompei Festi de verborum significatu quae supersunt cum Pauli epitome.» E nagyterjedelmű és díszes kiállítású munka két kötetre terjed. A most megjelent első kötet ára 3 frt 80 kr.

Akadémiai értekezés. A tud. akadémian tartott értekezések közt megjelent: «A gerincezőlő idegek hátulsi idegeiről», dr. Lenhossék Mihály egyetemi magán tanártól. Hat ábrával. Ára 40 kr.

Irodalmi utmutató, újabb és jelesebb művek jegyzéke. Hornyánszky Viktor akadémiai könyvkereskedése adta ki, és *Szama Tamás* látta el rövid előszóval, mely a magyar irodalom pártolására buzdit. Az «Irodalmi utmutató» bizonyos időszakokban megjelenő jegyzéke kíván lenni az ajánlatos magyar könyveknek, és figyelmeztet réggiből jó munkákra is. A most megjelent 86 oldalnyi, sűrű nyomású füzete külön csoportokban, szakok szerint sorolja föl a könyveket, kezdve a diszművekkel, és végezve a zeneművekkel. Mindenki könnyen feltehatja benne az irodalmi ágat, melyből választani akar. Kapható bármely hazai könyvkereskedésben, honnan az kívánatra ingyen és bérmentve küldetik meg.

Marlitt regényei magyarul. A német regényirodalom népszerű irónőjének Marlittnak összes regénye füzetes kiadásban jelennek meg a Singer és Wolfner cégénél, mely e vállalatával bizonyára a női olvasó közönségre számít. A németeknél szintén ez szereti Marlitt műveit. De magyarra is régebben fordították regényei nagyobb részét, s ezek kelendőse birtotta a kiadókat rá, hogy Marlitt regényeit összegyűjtve, illusztrált füzetes kiadásban becsásák közre. Egy füzete ára 25 kr. A sorozat «A vén kisasszony titka» című regényvel indult meg, melyből az első füzete már elhagyta a sajtót. Minden két héten egy füzete jelenik meg.

A Kisfaludy-társaság pályázata. A múlt hó végével több pályázat határideje járt le a Kisfaludy-társaságnál. Az 500 fo.intos Lukács Krisztina jutalomra s, a Bulyócskyné 200 forintos díjára (monologok) pedig 25 pályamű érkezett be. A műfordításra kitűzött jutalomért a következő pályamunkák versenyeznek: 1. «Kain» Byrontól, 2. «Az álom élet» Grillpazertől, 3. «Iphigenia Tauisban» Goethe-től, 4. «Agamemnon» Aeschylóstól, 5. «Britannus» Racinetől, 6. «Kain» Byrontól, 7. «A Ynklopp» Euripidestől, 8. «Cinna» Corneille-től.

Új zeneművek. *Melodien-Krone* német cím alatt Tikhorszky Nándor zenemű kereskedésében egy új vállalat indult meg, mely öt füzetre terjedve kedvelt népdal és opera átiratokat tartalmaz, könnyű modorban, kezdő játékosok számára. Az első füzete, mely körülbelül harmincz népdal és operett részletet tartalmaz, most jelent meg. Ára 80 kr. — *Rózsavölgyi és társánál* megjelent az *Ábrándvilág két eredeti magyar dala*, Tóth Kálmán szerelmi dalaiból

vett szövegekre szerző és vegyes karra átírta Ábrányi Kornél. A vezérkönyv ára 1 frt 50 kr. — *Kis pillangók* címen népdal-folyóiratot indított Somogyi János Keeskeméten; a most megjelent füzeten két népdal van, melyeknek zenéjét Szabados Géza írta. Ára 50 kr.

A népszínházban nov. 8-ikán zajos este volt. *Pálmai Ilka* lépett föl utolszor, hogy nem sokára Amerikába menjen. Az operettek legkiválóbb képviselője a magyar színpadokon a «Kertészleány» operettet választotta bucsuzól, s a közönség tüntető ovációkban részesítette, melyek a nézőtérén, fent a színpadon, a színlalal közt, sőt az utcán is megújultak. Már egy-két nappal előbb a fővárosi virágkereskedések kirakatai telve voltak pompásan pompásabb és fantasztikus alakú bokréttákkal, koszorúkkal, melyeknek feliratos szalagjai hirdették, hogy a művésznő tiszteletére készültek.

Alig lehet számat adni a tapsviharról, mely a művésznőt kiléptekor fogadta, s mely szerepének minden részét végig kísértte. A zenekarból a koszorú és virágok nagy tömegét nyújtották föl. A színpad egész virágos kertté változott. A zsinorpadláról pedig virágos hullt. A bucsuzás java a második felvonás után, a leeresztett függöny mögött folyt le. Pályatársai bucsuztatták, átnyújtván neki egy gyönyörű arany babékoszorút. A színpadon összegyűlt a népszínház egész személyzete, a tisztelők, hírlapírók és jóbarátok tömege. Két csinos apród tartotta a színház koszorúját, Szirmai mondta a beszédet. A babérelvelek köré lett bezáró eskorra ez a felirat volt véve: «Pálmai Ilkának, a legjobb pályatársnak, 1889. nov. 8. Nehéz a válás, vigasztal a viszontlátás.» A művésznő megindultan mondott köszönetet, csak néhány szóval, mert erőt vettek rajta a könnyek. Öltözéséből is ostrom alatt állt. Ismerősei bucsuztak tőle. A darab végén Pálmai Ilka még egy beszétt kapult énekel, melyben összes szerepeit föl sorolja s megígéri, hogy vissza fog térni Amerikából. Taps, számos kihívás, aztán pedig a közönség lassan kivonult. Kívül az utcán egész tömeg gyűlt össze a színez-kaputnál. Oly tolongás támadt, hogy lovas rendőrök avartokztak be, utat nyitni az utcai közlekedésnek. Mikor végre Pálmai megjelent, riadó éljenzés harsogott, a fiatal emberek kifogták a kocsiját a lovat, s diadalzajjal kezdték vontaani, és el is vitték lakására. Tizenegy óra után bucsu lakoma volt a VI—VII. kerületi klub földszinti éttermében, hol mintegy 150 főnyi társaság várta a művésznőt. Ott volt a népszínház igazgatója, a színház számos tagja, a német színészekből is többen, a kaszinók tagjai, színházlátogatók. Vacsora alatt a czigányok egyre lutzkát azt a nótát, melynek szövege: «Ne menj el, maradj itt.» A felköszöntők egymást érték. Lakoma után tánc is volt. A művésznő jelenleg a vidéken tart bucsuzó körutat.

Nemzeti színház. Nov. 8-ikán került szíre Sardou és Deslandes vígjátéka «Napamasszony.» Szövevényes darab sok ötlettel, vidám légkörrrel, melybe bőven jut a vaskosabb komikumból is, úgy hogy a darab bohózatá válik. A közönség mulatott. A darab nem magvas termék, hanem eleven és hatásos.

«Napamasszony» nem a szokott házáratos anyós, hanem jószívű, előzékeny nő, de mégis megvan az anyósok ama hagyományos fátuma, hogy zenebonát okoz. Öv. Noireln szereti a leányt, becsüli a vejét s boldogságuk, kényelmük az ő állandó gondoskodása tárgya, de folyvást oly furcsa eszközöket használ, hogy minden jó szándékával mindennek elrontója lesz. Noireln korán ment férjhez egy rideg üzletemberhez, kivel 19 évet töltött. Mikor leányát Suzannet elveszi Thévenot, Noireln még fiatal és szeretetreméltó. Leányát, vejét szeretné boldognak látni, s a mézes hetek alatt óvja is őket, maga vissza a háztartást, de tulajgós gondoskodása csak zavarkat okoz. A vót legyervezi az anyós szeretetreméltósága. Még azt is elnézi neki, hogy házába bevezette Rosemondé gróft és nejét, kik közt az előbbi kétes jellemű, az utóbbi pedig ismerőse volt Thévenotnak. Sokkal súlyosabban esik azonban mérlegbe az, hogy Noireln asszony könnyelmű s. Bondinois, Noirelné egy régi becsületes imádója, ki szívesen oltárhoz vezetne most is őt, furcsa dolgokat beszél napamasszony egy kirándulásáról, mely az asszonyt hirbe hozza Barsac gróffal. A vót párbajra hívja a gróft az anyós becsületéért. A párbajnak Belgiumban kell végbemenie, mert Thévenot, mint közjegyző nem vivhat Párisban. Titokban utazik el, és ez nagy bonyodalmakba keveri. Neje értesül a párbajról, azt is tudja, hogy nőért viv, csak azt nem, ki az a nő. Úgy tetszik az anyósnak, hogy veje régi kedveséért Rosemondéért viv. Mire Thévenot, ki súlyosan megbesélt Barsacot, hazajött, itt nejt való állapotban, anyósát, kiért verekedett, vérszomjas hangulatban, önmagát pedig ledérség minden vadjával fölruházva találja. Ismét egész sor leleményes és vig jeles megsegényelté halja, hogy miatta vivott anyós. A béke helyre áll a házastársak közt, Noirelné is tisztázza magát a könnyelműség vádjá alól s a jó

Bondinois nejevé lesz. A közönség a sok valószínűtlenség daczára is derült jó kedvvel kísértte a darab folytatát. A színészek jó kedvvel játszották, a könnyűvéri tréfák biztos sikere minden szereplőt egyaránt fölmelegített. A zimszerep Helvey Laura kezében volt, neki került legtöbb fáradságába, hangyan a «tapasztalatlan» anyós, a koros naiva hangjában az édesinteséget elhitesse a haligalóssággal. Náday munt vó ismét egy jó alakot mutatott be. Ca. Alszeghy Irma mint kis menyecske, frissességgel ruházta föl szerepét. A kisebb szerepekben a Vizvári pár, Benedék, Zilahi, Gyenes, Császár, Szigeti Imre és Faludi egyaránt elismerést érdemelnek.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia nov. 11-iki ülésén Pulszky Ferenc elnökölt és az ülés napirendjén két értekezés volt.

Ortway Tivadar «A pécsi egyházmegye alapítása és határai» címen főleg azzal az okirattal foglalkozott, mely a szent István alapította egyházmegyeről csak másolatban és csonkán maradt fenn, és hitelességét sokan (köztük Horváth Mihály is) kétségbevonják, későbbkori hamisításnak tartván. Ortway ennek hitelessége mellett szállt síkra. Az alapítás évére nézve Fulbert chartresi püspöknek levele az első pécsi püspökhöz 1008-ból nevezetes utmutatást ad. Ortway kimutatja azt is, hogy a régi pécsi egyházmegye kiterjedése jóval nagyobb volt a mainál. — *Gieswein Sándor*, mint vendég az ó-egyiptomi halottak könyvéről értekezett. Az ó-egyiptomi kultúra legtitéletremétebb emlékei azok, melyek a sírokban fordulnak elő. Ezekben tanulmányozhatjuk az egyiptomiak vallási, társadalmi és történelmi adatait. A díszes sírokba még könyveket, papirusz tekercseket is helyeztek, melyek a halottak számára utasításokat foglaltak magokban. Ezek az ugynevezett «halottak könyve», s tartalma az egyiptomi teológianak enciklopédiájul tekinthető. Az utasítások a tulvilági életre vonatkoznak. Sok ilyen iratot találtak a sírokban, s azok leírják, hogy a tulvilágban mi vár az elhunytak lelkére, hogyan jutnak az alvilág istenének, Osirisnak ítélőszéké elé, mily valomásokat kell ott tenniük, mily imákat mondaniok. Festik a másvilág örömeit, a lélek halhatatlanságát a tulvilági igazságszolgáltatást. Az egyiptomiak vallási nézete és gondolatvilág a görög nép hiedelmére és bölcséletére is hatással volt, s ekkép az emberi gondolkodás láncolatának fejlődésére befolyást gyakoroltak.

A Petőfi-társaság nagy közönség előtt tartotta nov. 10-ikén felolvasó havi ülését.

Bodnár Zsigmond készült irodalomtörténelmi művéből mutatott be egy fejezetet a középkori misztériumokról, az ugynevezett karácsonyi és vízkereszti játékokról. Bő példákkal részletezte miként fejlődött az egyházi dráma a művelt nyugaton s keresi, vajjon volt-e nálunk misztérium. Hogy német volt, az bizonyos, s valószínűnek mondja, hogy volt magyar is. A Bethlemesek játéka a régi misztériumok eleseneséveszedett maradványai. Sokan nagyon elveto hangon szólanak karácsonyi játékaikról. Bodnár azonban idézetekkel bizonyította, hogy a költői lélek nyilvánulásaival is találkozunk bennök. Aztán *Ábrányi Emil* költeményt olvasott fel *Szomorj Dezsi* vendégtől «Tíz» címmel. A költemény a tűz tisztító, világokat újjáalkotó erejét festi. Ábrányi még *Dengi János* nak «Mea culpa» és *Koroda Pálnak* «Vallomás» és «Találkozón» című költeményeit mutatta be. Ezután *Kiss József* «Roboz Agnes» című balladáját olvasta fel, mely Pókainé ismeri történetét kísérli meg új, lelektani alapon feloldozni. A tetszéssel fogadott ballada után következett *Várdy Antal* felolvasása, a ki Kócán-pályázaton díszesrelet nyert tragédiájának, a nemzeti színházban még a tél folyamán színe kerülő «Hun utódo»-nak harmadik felvonását mutatta be.

A protestáns irodalmi társaság a napokban *Szász Károly* ref. püspök emlékelete alatt ülést tartott, melyben bejelentették, hogy a tagok száma 757-re, a társulat vagyona pedig 35,700 forintra szaporodott. Ezután *Zsilinszky Mihály* főispán jelentette be, hogy nagy elfoglaltsága miatt lemond pénztárnoki tisztéről. Pénztárnoknak erre *Horváth Sándor* budapesti ev. lelkész választották meg s a tagsági díjak most az ő címére küldendők. A társulat folyóiratának, a «Szemlé»-nek első füzete változatos tartalommal legközelebb megjelenik. A társulat kiadásában megjelenő mű: a «Linzei békekötés története» Zsilinszky Mihálytól, már sajtó alatt van.

Magyar királyi szobrászati iskola. A főváros ismét új kulturális intézettel lett gazdagabb. Ez a m. kir. szobrászati iskola, melynek építését a jövő telken fejezik be. Az új intézet a festő mesteriskola telkén épült *Gerster Kálmán* műépítész tervei szerint s egyike a főváros legdíszesebb és legérdekesebb épületeinek. Stíljte tisztáza görög s homlokzatát oszlopok tartják. Az épületben a szokóktul ellátott előcsarnokon kívül van egy nagy, félfülről világított műterem, melyben *Strobl* Alajos tanár, Arany János szobrárt fogja már a legközelebbi napokban mintázni. Ettől balra fekszik egy hosszukis nagy terem, melyben majd a szobrászónvendékek dolgoz-

nak. Jobbra pedig Stroblnak kisebb műterme. Ezenkívül az épületben lakás van az intézeti szolgálóknak. Az épület 28 ezer forintba került, a mi a Deák szoborra begyűlt összegből fölöslegként maradt meg. Az intézet, a mely Szalay Imre miniszteri osztálytanácsos kezdeményezésével létesült, kiegészítő részét képezi a mintajaziskolának, melynek szobrász növendékei már a napokban az új szobrásziskolájában kezdik meg a tanulást.

MI UJSÁG.

Magyar feliratok a király kastélyaiban. Ő felsége parancsára a budai királyi várakban, valamint a gödöllői királyi kastélyban az összes feliratokat «császári és királyi» jelzéssel látják el. Ujabbban ő felsége azt is elrendelte, hogy mindazon épületeken, melyeket a király Magyarországon bír, magyar feliratok alkalmazandók. Ennek következtében ő felsége kabinet-irodája a budai várban már magyar felirattal van megjelölve.

A király legújabb arcképe. A napokban Ajdukiewicz festő idözött Gödöllőre, hogy ő felségét lóháton ülve természet után lefesse. Ily lovasképet tudvaleg a boldogult trónörökösről is készített a festő s csak nemrég festette Albrecht főherceget is.

A királyné nyaralója Korfu szigetén. Királynéknak izéles szép nyaralót építtetett Korfu szigetén, hol most is időzik. A főépületben, a földszinten kápolna, ebédlő és dohányzó szoba van, az első emeleten Mária-Valéria, a második emeleten pedig a királyasszony lakása. Ugyanitt rendeztek be egy termet a király részére, ha vendégek érkeznek. A második emeletből, a királyasszony lakásából ki lehet menni a kert felső teraszára, melyet gyönyörű szobornemek ékesítenek. A kilátás elragadó. A szirtet között pálmák, agegek pompáznak s lent a mélységben a tenger hullámai csapdosnak.

A királyné postagalambja. Záróközlent jelentik: Sebenico mellett Rogosniczban egy paraszt galambot lőtt, melynek nyakán levelet talált. Nem tudva ezzel mit kezdeni, bevitte Sebenicoba a kerületi kapitánysághoz. A kapitány nem értette a magyarul írt levelek tartalmát s csak napok múlva tett róla jelentést a zárai helytartósnak. Itt aztán kitűdött, hogy a postagalamb a polai haditengerészet idomított galambjai közül való volt s midőn a királyné Korfuba hajózott, magával vitte a Miramar-yachtra, hogy a sik tengerről üdvözlötet küldjön Mária Valéria főhercegnő számára a polai táviró-hivataltba, honnét az rögtön Gödöllőre lett volna megsürgönyzendő. A rognosiczai puskás miatt ez a sürgöny persze megkésett.

Munkácsy kinttatása. Mint Párisból írják, a világtárlat befejezése alkalmából Munkácsy Mihályt a becsületrend középkeresztjével fogják kitüntetni. Egy jótékony nő szobra. A főváros jótékony egyleteinek mozgalmaiban, főképp a szegény és árva gyermekek segélyezésében, Bischitz Dávidné urnó neve és odaadó buzgótsága soha sem hiányzik. Ezért több jótékony egyesület elhatározta, hogy mellszobrát állíttatják a szegény gyermekkert-egylet akadémiai utcai helyiségében. A márvány szobrot Róna József fiatal szobrász sikerülten készítette el és e hó 10-ikén ünnepélyesen avatták föl.

A fővárosi jótékony egyletek zászlóikkal jelentek meg s a tágas udvaron sorakoztak. Vidékről is több nögyelet képviseltette magát. Megjelent gr. Csáky Albin közoktatásügyi miniszter is nejevel, Földváry alispán, Szász Károly ref. püspök, Gerlóczy polgármester, képviselő, a társadalom számos előkelő tagja. Radocza János, a szoborbizottság elnöke beszédével nyílt meg az ünnepély, festvén Bischitznek érdemeit. Szász Károly püspök tartotta az ünnepi beszédet a jótékonyaságról és humanizmusról, mely e komor száznadban oly fényesen uralkodik. És a nők az uralom a szív és kedély birodalmában. Ily kiváló ezek közt Bischitzné. Elmondta, hogy az 1879-ben alakult, szegény gyermekkert-egylet alapját 5000 forint Bischitzné vetette meg: ma 30,000 forint meghalad vagyonra és 200 árvaórá gondoskodik. A szép beszédet megjelénzték és megtapsolták. Aztán dr. Gross Sándor egyleti elnök mondott köszönetet a megjelénitőknek. Este a redutban lakoma volt, hol Bischitzné is megjelent a riadó éjjezzel fogadták. Sok felköszöntőt mondtak rá, kívánva a nemes szívű nőnek hosszú életet.

A fonográf Budapestén. Wangemann, Edison képviselője a múlt héten Budapestén is bemutatta a fonográfot. Először egy meghívott társasággal ismertette meg

Edison csodálatos találmányát. Ott volt Wekerle pénzügyminiszter is, Ráth Károly főpolgármester, Gerlóczy alpolgármester, számos képviselő, a nemzeti színház több tagja, Blaha Lujza asszony, ki bele is énekel a fonográfba, valamint Odry Lehel, míg Ujházy és Vizvári szavaltak. A fonográf jelen szerkezetében négy percig tartó éneket vagy szavazást képes befogadni. Berkes bandája is játszott. Mindenkint meglepett, mily tisztán adja vissza a hangokat és a zenét az egyszerű kis gépezet, melyet villamos erő hajt. E hó 8-ikán este a Budapestén átutazott gr. Bismarck Herbert, a német kancellár fia, ki a «Hungaria» fogadóban volt szállva, ugyanott, hol Wangemann, szintén meghallgatta a fonográfot. Másnap Puskás Tivadar, a budapesti telefon hálózat igazgatója a telefon előfizetőinek szerete meg azt az örömet, hogy a fonográfot hallgassák. A «Hungaria» fogadó alsó termében állították föl, s egyszerre hatot becsatoltak be, kik a halló csövekkel álltak körül a fonográfot. De a csövek használata nélkül is lehet hallani, azonban gyöngébben. A fogadó körül a mutatványok alatt annyi közönség gyűlt össze, hogy az épület valóságos ostrom alatt állt. A folyosók, az utca el volt lepvé. A fogadót meg sem lehetett közelíteni. Ez okozta azután, hogy a fogadó bérleje a további mutatványokat nem engedte meg. Wangemann azonban még egyszer eljött Bécsből Budapestre, s belépti díjak mellett, a mentő társulat javára tart mutatványokat a fonográfal.

Hirlapirók palotája. A hirlapirók nyugdíjintézetének palotája augusztus elejére teljesen elkészült. Barokstílusban épül s négy emeletes lesz. Magas tetővel és a Focsiere palota tornyainál magasabb tornyokkal lesz ellátva. A palota közvetlen az újonnan építendő törvénykezési palota mellett emelkedik s díszes helyet foglal el a főváros nagyobb szabású épületei közt.

A vörös-keresztgyelet tudósító irodákat állít föl Bécsben és Budapestén háború esetében, a sebesültek hozzátartozói számára. Bécsben lesz a hirtűjítő központ, mely haladéktalanul tovább adja a beérkező jelentéseket a tudósító irodáknak, a magyar sebesültekről szóló jelentéseket a budapesti, az osztrákokról szólókat a bécsi irodának.

A régi egyetemi épület lebontása. A régi központi egyetem épülete már több év óta üresen áll. Düledezni kezdett, hozzá fogtak tehát a szerb utca felől az új építkezésekhez, s apránként a régi épületet is bontogatták és építettek helyette. Pár nap előtt megkezdték a még megmaradt rész lebontását is, a melyet remélhetőleg újévig el is végeznek. Az épület földig lerombolják, csupán a külső falat hagyják meg 2 1/2 méter magasságban, az kerítésül fog szolgálni addig, míg majd egy-két év múlva hozzáfognak a központi egyetem díszes főépületének felépítéséhez, melynek terveit még néhai Weber Antal miniszteri műépítész készítette el. E főépületben lesz az új nagy díszterem, a rektori hivatal, a dékán és központi iroda, valamint az olvasókör helyisége.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: MISKOLCZY PÁL, ref. lelkész, ki az irodalomnak már a negyvenes években művelője volt, később leginkább vallásos irányú költeményeket írt, de főleg több kötetre menő egyházi szónoklatokat szerettek elismerést neki, kit Tompához is jó baráti viszony fűzött, 70 éves korában, Czigándon. — BERNÁTH GYULA, földbírtokos, dr. Bernáth István miniszteri titkár bátyja, Rimaszomban, hol a társaságot egyik nagyrabecsült tagja volt. — GÁSPERINI JÓZSEF nyug. pénzügyi számtanácsos, 82 éves, Budapestén; ugyanítt SZELES JÓZSEF, kir. tanácsos, Pestmegye volt alispánja; OCKER MENYHÉZ, kereskedelmi kérés és háztulajdonos, a főváros egyik régi, derék polgára; dr. HRSSCHFELD LAJOS, orvos, 41 éves; ENYEDI LÁSZLÓ, Enyedi Lukács volt képviselő és az «Egyetértés» dolgozóitársának 9 éves fia; VIZKELETY FERENCZ, az első ált. magyar biztosító társaság tisztviselője, fiatal korában katona, ki fia volt néhai Vizekely Ferencz egyetemi tanárnak és utóda Vizekely Tamásnak, az egyik híres vice-palatínusnak. — KICSKA DÁNIEL, a szarvasi gimnázium érdemes tanára, 76 éves, Szarvason. — TÓTH GYULA, a debreczeni kereskedő testület egyik előkelő tagja, 51 éves, Debreczenben. — NAVARRA LŐRINCZ, ferencz-rendi pap, ki a nagyszombati háznak több éven gvardiánja volt, 73 éves, N. Szombaton. — RAKOVICS VITA, N.-Kikinda legöregebb polgára, ki még az első Napoleon elleni hadjáratokban harcolt, 98 éves. — ZALAY LAJOS, telekügyi tisztviselő, 40 éves, Moórótt. — KERÉNYI NÁNDOR, a győri alreáliskola aligazgatója, Egerben. — KIRCH VILMOS, pénzügyőri biztos, 37 éves, Márkusfalván és Szepes-Olasziban temették el.

Özv. BÉRCZY ANTALNA, szül. Béró Borbála, Szeged néhai főkapitányának és volt országgyűlési képviselőnek özvegye, ki a szegedi nögyelet megalapításában tevékeny részt vett, hosszú ideig elnöke is volt, s a jótékonyasági mozgalomban mindig közreműködött, 80 éves korában. — CSERNYEI GYULÁNA, szül. Konai Vizenz Róza, Győrökön. — WEITZENFELD LÉŐZSÉ, szül. Barsch Róza, fővárosi tanár veje, 31 éves.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

Közelg a tél. Az átdolgozás után még kevésbé válik be; eszmei tartalom alatt nem elvont okoskodást értettünk. A beszűrt strófákban a verselés ellen is van kifogásunk, ugyan ki fogadhatná el rimeküll az ilyen sorvegek: alá — szállt, haraszt — szava?

Messze-messze... Van benne némi hangulat s egy pár sikerült sor is az első és utolsó strófában, a második strófa azonban értelmetlen zagyalék. — A Nemán úlc kezdetű versről még annyit jót sem mondhatunk, mint az előbbiről; elejétől végig lapos próza, melynek a hazafias frázisok nem képesek szárnyat adni.

G. D. «A gyermek ábránd»... Tehetségre vall; de az ifjú szív határozatlan, ködös bűja, affektált világfajdalma — bár van rajta költői zománc — magában még nem igazi költészet. Ha az élet, tapasztalás, érzelmeinek mélysége tartalmat kölcsönöz, a hivatotak közé küldheti föl magát. A mértékét a Catullusból fordított rövid dal sem íti meg egészen. A hang nincs eléggé eltálatva s a külső formára is rá férne még egy kis oszolás; de a forma kedvéért ne tegyen a nyelven erőszakot, mint ezt pár helyütt teszi.

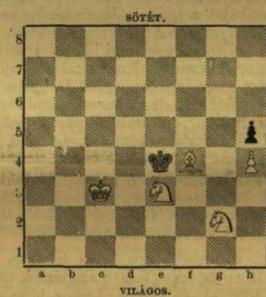
KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 44-dik számában közölt képtalány megfejtése: Nem jó áldrendetnek fenylenei.

SAKKJÁTEK.

1575. számú feladvány. Spóner A.-tól.

Világos indul s a negyedik lépésre matot mond.

Az 1569. számú feladvány megfejtése.

Healey F.-tól.

Megfejtés. Világos. a. Sötét. 1. Ka5-a4... Kf4-B3: a) 1... Fh1-B3: (b) 2. Bd4-e4: ... t. sz. 2. Va6-d6+... K lép 3. Va6-f1-e1-e2-d6 mat. 3. Vd6-h6 mat.

Helyesen fejtették meg: Budapestén: K. J. és F. H. — Andorfi Sándor. — Kovács József. — Tarnóczon: Németh Péter. — Szempöczen: Pintér János. — A pesti sakk-kör. Rövid értesítések. Tarnócz: N. P. Az 1562. sz. f. hibás felállítására nézve teljesen igaz van; d6-ra világos gyalog állítandó, mely nélkül a feladvány d7-d5 ellenhúzásra megfejthetetlen.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós. (L. egyetem-tér 6. szám.)

HETI-NAPTÁR, november hó.

Table with 4 columns: Nap, Katholikus és protestáns, Görög-Orsz., Izraelita. Lists religious holidays and feast days for November.

Gestreifte und karrirte Seidenstoffe von 80 kr. bis fl. 6.35 p. Meter — (ca. 650 versch. Dess.) — versendet robin- und stückweise porto- und zollfrei das Fabrik-Depót G. Henneberg (K. u. E. Hoflieferant), Zürich. Muster umgehend. Briefe kosten 10 kr. Porto.

Henneberg's „Monopolseide“ ist das Beste! Coccos D I O Arczpuder Londonból. Vertessy S. útv. Illatszeregy Krisztof-tér Lueff M. váczi utca 28. szám alatt BUDAPEST.

CHINA-EZÜST RAKTAR Budapestén, Váci utca 11. Ajándék-tárgyak, háztartási cikkek, francia utánzott ékszerek dús választékban Müller Ede Szállodák, vendéglők, kávéházak, cukrászdák, cassinók berendezése. Képes árjegyzék bérmentve. Újra ezüstözések és javítások pontosan teljesíthetnek.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestén megjelent s minden könyvtárban kapható Az egyévi önkéntes a közös hadseregben és a magyar kir. honvédségben Kézikönyv EGYÉVI ÖNKÉNTES-JELÖLTEK, továbbá papnövendékek, tanítójelöltek, öröklött mezei gazdaságok birtokosai, családfenntartók és a hatóságok számára. Az új véderő-törvény (1889. VI. t. cz.) alapján HITELES FORRÁSOKBÓL (törvényekből, rendeletekből, szabályzatokból és utasításokból) szerkeszté KACZIÁNY GÉZA magyar kir. sz. k. v. honvédhadnagy. Iráymintákkal. — Harmadik teljesen átdolgozott és tetemesen bővített kiadás. Első füzet: Ára füzve 80 kr. A második füzet sajtó alatt van és legközelebb jelenik meg.

Legjobb és Leghíresebb Pipere Holgypor La VELOUTINE Különleges Rizspor BISMUTAL VEGETIVE CH. FAY, ILLATSZERÉSZ. PARIS — 9, rue de la Faix, 9 — PARIS.

1889. NOV. 155. SZ. 1889. NOV. BUDAPESTI SZEMLE M. Tud. Akadémia megbízásából szerkesztő GYULAI PÁL. TARTALOM: A párisi 1889-iki tárlat tudományos szempontból. — Szabó Józseftől. Fáy András politikai működése a megyén és az országgyűlésen. (II.) — Badics Ferencztől. Nyelvészeti tanulmányútam a vogélok földén. (I.) — Munkácsy Bernáttól. Mezőgazdasági reformok. — Baross Károlytól. A szeg. Elbeszélés. (I.) — D. Pedro de Alarcón után, spanyolból. — Haraszi Gyulától. Költmények. Szobránczon. I. A szinai kő virága. — II. Szeptemberben. — Lévy Józseftől. Az egyetemi kérdések Magyarországon. — König Gyulától. Értetítő: Majláth B.: Gr. Széchenyi István levelei. — x. — Szilágyi S.: Levelek és oklevelek I. Rákóczy György keleti összeköttetéséről. — Acsády Ignácztól. — Csapey L. és Kupis J.: A világtalálom. — pl. Megjelen évenként 12-szer 10 ivnyi havi füzetekben. Előfzetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt. FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapestén.

1889. NOV. 155. SZ. 1889. NOV. BUDAPESTI SZEMLE M. Tud. Akadémia megbízásából szerkesztő GYULAI PÁL. TARTALOM: A párisi 1889-iki tárlat tudományos szempontból. — Szabó Józseftől. Fáy András politikai működése a megyén és az országgyűlésen. (II.) — Badics Ferencztől. Nyelvészeti tanulmányútam a vogélok földén. (I.) — Munkácsy Bernáttól. Mezőgazdasági reformok. — Baross Károlytól. A szeg. Elbeszélés. (I.) — D. Pedro de Alarcón után, spanyolból. — Haraszi Gyulától. Költmények. Szobránczon. I. A szinai kő virága. — II. Szeptemberben. — Lévy Józseftől. Az egyetemi kérdések Magyarországon. — König Gyulától. Értetítő: Majláth B.: Gr. Széchenyi István levelei. — x. — Szilágyi S.: Levelek és oklevelek I. Rákóczy György keleti összeköttetéséről. — Acsády Ignácztól. — Csapey L. és Kupis J.: A világtalálom. — pl. Megjelen évenként 12-szer 10 ivnyi havi füzetekben. Előfzetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt. FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapestén.

1889. NOV. 155. SZ. 1889. NOV. BUDAPESTI SZEMLE M. Tud. Akadémia megbízásából szerkesztő GYULAI PÁL. TARTALOM: A párisi 1889-iki tárlat tudományos szempontból. — Szabó Józseftől. Fáy András politikai működése a megyén és az országgyűlésen. (II.) — Badics Ferencztől. Nyelvészeti tanulmányútam a vogélok földén. (I.) — Munkácsy Bernáttól. Mezőgazdasági reformok. — Baross Károlytól. A szeg. Elbeszélés. (I.) — D. Pedro de Alarcón után, spanyolból. — Haraszi Gyulától. Költmények. Szobránczon. I. A szinai kő virága. — II. Szeptemberben. — Lévy Józseftől. Az egyetemi kérdések Magyarországon. — König Gyulától. Értetítő: Majláth B.: Gr. Széchenyi István levelei. — x. — Szilágyi S.: Levelek és oklevelek I. Rákóczy György keleti összeköttetéséről. — Acsády Ignácztól. — Csapey L. és Kupis J.: A világtalálom. — pl. Megjelen évenként 12-szer 10 ivnyi havi füzetekben. Előfzetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt. FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapestén.

Occasió!!

Nagy bevásárlások folytán azon helyzetben vagyunk, asztalneműeket, különösen 6 és 12 személyre való, abroszokat, asztalkendőket és törülközőket mélyen leszállított áron adhatni. Dus választékú szőnyegraktárunkra különösen figyelmetünk. Smyrna-szőnyegek mértékint 10 frttól feljebb. Helyes mértékért kezeség. KUNZ JÓZSEF ÉS TÁRSA Budapest, Deák- és Erzsébet-tér sarkán.

A MI HADSEREGÜNK. AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIA NÉPEI FEGYVERBEN ÉS ZÁSzlÓK ALATT. Szeosi Mór, Bankalari Gusztáv, Rieger Ferencz közreműködése mellett szerkesztette DANCZER ALFONS. 11 színnyomatu képpel és 139 szövegbeli ábrával Myrbach Felicián báró eredeti rajzai után. Ára színnyomatu borítékba füzve 6 frt. Tartalom: Ribibus unitis. — A tiszt. — A gyalogcsapatok. — Hadi képek. — A helyőrségi szolgálat. — A lovaság. — A tüzérség. — A műszaki fegyvernemek és a műszaki erők. — A várak. — A katonai egészségügy. — A vonatscpat és a hadrakelt sereg vonatai. — Az élelmezés. — A magyar honvédség és az osztrák Landwehr. — A katonaföldrajzi intézet. — A katonaképző és nevelő intézetek. — A rokkantak. — Csapataink Boszniában és Herzegovinában. — Viribus unitis. Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban, Budapestén, IV, egyetem-utca 4. sz. alatt.

Gyors és biztos segély gyomorbántalmak és követkemenyekre! Az egészség fenntartására, a nyelvek, valamint a vér tisztítása és tisztartására és jó emésztés elősegítésére a legjobb és hatatósabb szer, mindenhol iszerve máris és kedvelve: Dr. ROSA „ÉLETBALZSAMA“ Ez, a legjobb és legnagyobb erejű gyógyászati készítményből a legmondhatóbb készítmény, mindenem emésztési bajok, gyomorgörögök, étvágytalanság, savanyu felbőfőzés, vértululás, aranyér stb. esetében teljes biztonsággal állja meg helyét. Eme kitűnő hatásánál fogva az most már a népek biztos és megpróbált házkészítésé vált. Nagy van gőngyűlve, mely hosszadalmas és félreért: «Dr. Rosa életbalsama a Fekete assz. gyógy-szerteréből, B. Fragner, Prága 305-3. számú, cseh, magyar és francia nyelven viseli, s a melynek homlokoldalán a törvényes létben álló mellékelt védjeggyel vannak ellátva. Val. Dr. Rosa életbalsama csak készítőjénél

B. Fragner „zum schwarzen Adler“ gyógyszer-származ. Fragner, 305-3. számú. Budapestén kapható Török József és Budai Emilnél. Az osztrák-magyar monarchia minden nagyobb gyógyszer-tárában van ez életbalsamnak raktára. Ugyanott kapható: Prágai egyetemes házikenőcs a köszönő iratok ezével elismert biztos gyógyszer minden gyuladás, seb és daganat ellen. Biztos sikerrel alkalmazható a női mell gyuladás, tejrekedése és keményedése, a gyermek élvantásánál, gyűrdés, vérdaganat, gőngy-felakadás, pokolmaradt: kértőmágnasztal, a hús- és lábszűkítés támadó ugynevezett kértőmágnasztal, gyűrdés, vérdaganat, mirigydaganatoknál; szalonaldagnál, holtteméni. — Minden gyuladás, daganat, keményedést, durvaságot, a legrovidebb idő alatt gyógyít meg; hol azonban már gőngyűlőse következett be, a feladást a legrovidebb idő alatt felbuzs és meggyógyítja. Szentesben 25 és 35 Krajczár. Ovás! Mivel a prágai egyetemes házikenőcs igen gyakran utánokszák, figyelmeztetünk mindenkit, hogy azt, eredeti szabályban csak én egyedül készítem. Csak akkor az valódi, ha a sárga ércszelenczék, melyekbe sólva van, vörös használati utasítások (B gyűrt nyomtatványban) s két kartonokba — melyek a fennbéli védjeggyel viselik — vannak gőngyűlve. Fül-balszam. A legkiválóbb s számos kísérlet után ismeretes legmegbízhatóbb szer a nehéz hallás gyógyítására s a teljesen elszűrt hallás visszahozására. 1 palack 1 frt.

